

**VÝCHOVA
K PROSOCIÁLNEMU SPRÁVANIU
vo výchove mimo vyučovania**

Eva LÍŠKOVÁ
Renáta MATÚŠKOVÁ

Názov: **Výchova k prosociálnemu správaniu vo výchove mimo vyučovania**

Autori: Mgr. Eva Líšková
Mgr. Renáta Matúšková

Recenzenti: Mgr. Marta Šidlíková
PaedDr. Slávka Hlásna, PhD.

Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave

Odborná redaktorka: Mgr. Terézia Peciarová

Grafická úprava: Ing. Monika Chovancová

Vydanie: 1.

Rok vydania: 2012

Počet strán: 68

ISBN **978-80-8052-411-1**

OBSAH

Úvod	4
1 Teoretické východiská výchovy k prosociálnosti	5
1.1 Prosociálne správanie ako cieľ etickej výchovy	6
1.2 ETV (vízia, obsah, výchovný štýl)	7
1.3 Aplikácia obsahu ETV podľa Štátneho vzdelávacieho programu ISCED1 do výchovných programov školských zariadení (ŠZ)	10
2 Zásady práce v skupine, jej znaky a štruktúra	16
2.1 Ukážky aktivít na tvorbu pravidiel pri vedení skupiny detí mladšieho školského veku	18
3 Hra ako špecifická metóda ETV	21
3.1 Znaky a funkcie hry, systematika – delenie hier	21
3.2 Praktické ukážky hier k témam obsahu ETV	24
4 Inscenačné metódy	49
4.1 Využitie inscenačných metód so zameraním na rozvoj komunikačných a sociálnych zručností a prosociálneho správania	49
4.2 Praktické ukážky inscenačných metód k témam obsahu ETV	49
Zoznam bibliografických odkazov	66

ÚVOD

Vážení účastníci vzdelávacieho programu,

predkladáme vám študijný materiál k vzdelávaciemu programu *Výchova k prosociálnemu správaniu* vo výchove mimo vyučovania žiakov primárneho vzdelávania. Vzdelávací program je určený pedagogickým zamestnancom – vychovávateľom, ktorí jeho absolvovaním získajú profesijné kompetencie na odborné vedenie voľnočasových aktivít v súlade s cieľmi predmetu *etická výchova*. Cieľom tematických oblastí vo výchove mimo vyučovania je okrem iného rozvíjať samostatnosť, spoluprácu, efektívnu komunikáciu, tvorivosť, toleranciu a pod. Obsah a špecifické metódy etickej výchovy v primárnom vzdelávaní vytvárajú široký priestor na využitie niektorých prvkov etickej výchovy v činnosti školských klubov detí, centier voľného času a ostatných školských zariadení.

Obsahom učebného zdroja sú teoretické poznatky, ktoré vychádzajú z cieľov výchovy k prosociálnemu správaniu a výchovno-vzdelávacieho predmetu *etická výchova*, a námety na praktickú činnosť vychovávateľov, ktoré tvoria ukážky aktivít, ktoré vedú k osvojeniu prosociálneho správania. Aktivity (hry) obsiahnuté v študijnom materiáli sú koncipované tak, aby ich mohli vychovávateľa zaradiť do svojej výchovnej činnosti. Sú spojené s pohybom a hrou, nevyžadujú veľkú časovú dotáciu. Uvedené hry sú vlastné (autorské), alebo vybraté autorkami z dostupnej odbornej pedagogickej literatúry a upravené s prihliadnutím na vekové osobitosti mladšieho školského veku a charakteru výchovnej činnosti.

Veľa úspechov vo vzdelávaní.

Autorky

1 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ VÝCHOVY K PROSOCIÁLNOСТИ

Prosociálne správanie sa v odbornej literatúre charakterizuje zvyčajne ako správanie, ktoré má byť na úžitok druhej osobe, skupine ľudí alebo sociálnemu cieľu bez toho, že by sa za to očakávala odmena. Definície alebo vymedzenia pojmu prosociálneho správania sú odvodené od príslušnosti k teoretickému smeru alebo disciplíne. Ako príklady definícií môžeme uviesť tých autorov, ktorí sa tomuto druhu sociálneho správania venujú systematickejšie. E. Staub (1978) definuje prosociálne správanie ako správanie, ktoré osoží iným ľuďom. K tomu, aby sa jednotlivec správal sociálne pozitívne, treba, aby chápal potreby, túžby alebo ciele iného a konal tak, aby ich splnil (Páleník, Solárová, Štefanovič, 1995, s. 34-35).

Prosociálnym nazývame také správanie, ktoré je zamerané na pomoc alebo v prospech iných osôb, skupín alebo spoločenských cieľov, avšak bez toho, že by existovala vonkajšia odmena (napr. finančná, resp. pochvala, uznanie) pre autora správania. To znamená, že motívom a predpokladom prosociálneho správania je vnútorná potreba alebo tendencia robiť to, čo prospeje druhému; cieľom výchovy k nemu je nielen osvojenie určitého vonkajšieho správania, ale priviesť k tomu, aby deti sa správali prosociálne z takejto vnútornej potreby. Medzi charakteristikami prosociálnej osobnosti sa uvádza, že prejavuje súcit s ľuďmi, ktorí majú ťažkosti, teší ju obdarovať niekoho alebo rozdeliť sa s niekým – namáhať sa v prospech iných ľudí (Roche Olivar, 1992, s. 5-6).

P. Mussen a N. Eisenberg (1979) definujú prosociálne správanie ako také, ktoré sa vzťahuje na činnosti, konané s úmyslom pomôcť, alebo prispieť inej osobe alebo skupine osôb bez toho, že by ich aktér anticipoval za to vonkajšie odmeny.

Koncepcia prosociálnej výchovy a koncepcia predmetu etická výchova, ktorá vychádza z prác Olivara, zahrňuje deti od predškolského až po starší školský vek. Tieto koncepcie nie sú vzájomne protichodné, ale každá z nich osobitým spôsobom na základe vybranej teórie prezentuje stratégie a obsah rozvíjania

dieťaťa v sociálnej a morálnej oblasti. Ich spoločným prvkom je ponímanie dieťaťa ako partnera a orientácia na podporovanie individuality a subjektivity dieťaťa. (Kolláriková, Pupala, 2001, s. 99-100). Socializácia detí bude pravdepodobne efektívnejšia vtedy, ak budú dospelí vplývať na deti takým spôsobom, akým je komunikácia o prosociálnych normách, porozumenie sociálnemu svetu, utváranie sebakontroly a pocitu vlastnej kompetencie (Páleník, Solárová, Štefanovič, 1995 s. 48). Nás bude zaujímať prosociálnosť z pohľadu etiky.

1.1 Prosociálne správanie ako cieľ etickej výchovy

Výchova k prosociálnosti je systém výchovných metodických postupov a krokov usporiadaných do programu, ktoré rozvíjajú morálne postoje a praktické morálne činy a správanie. V novej pedagogike vychováваме predovšetkým osobnosť, ktorá je slobodná, ochotná spolupracovať, pomáhať a darovať (čiže prosociálnu osobnosť), avšak ktorá vie bez ohrozenia druhých obhájiť svoje oprávnené záujmy, práva a ciele a za každých okolností ostáva sama sebou. Výchova k prosociálnosti je nevyhnutný základ etickej výchovy. Základné hodnoty, ktoré etická výchova rozvíja, sú spolupráca a prosociálnosť. Predstavuje zároveň globálny cieľ, ktorý určuje štruktúru všetkých faktorov programu výchovy a čiastkových cieľov.

Cieľom etickej výchovy je vychovať osobnosť:

- ktorá má svoju identitu,
- je sama sebou a pritom táto identita zahŕňa v sebe aj prosociálnosť,
- má pozitívny vzťah k životu a k ľuďom spojený so zdravou kritickosťou,
- jej správanie je určované osobným presvedčením a zvnútornenými etickými normami, vyplývajúcimi s univerzálnej solidarity a spravodlivosti, a preto je do istej miery nezávislé od tlaku spoločnosti,
- má zrelý morálny úsudok opierajúci sa o zovšeobecnené, mravné zásady, preto je schopná správne reagovať aj v neočakávaných a zložitých situáciách,
- charakterizuje ju spojenie správneho myslenia a správneho konania, koná nielen v súlade so svojimi zásadami, ale aj s citovým nasadením, čiže je v ňom súlad medzi emóciami a chcením.

Rozvíjanie eticky hodnotných postojov a správania je prvoradým cieľom etickej výchovy. (Ivanová, Kopinová, Líšková, 2005, s. 4)

1.2 Etická výchova (vízia, obsah, výchovný štýl)

Výchova k prosociálnosti je náročným a dlhodobým procesom. Etickú výchovu (ETV) ako výchovno-vzdelávací predmet a zároveň ako organickú súčasť **edukačného systému školy chápeme predovšetkým ako výchovou k prosociálnosti.**

Etická výchova sa realizuje prostredníctvom **štyroch základných zložiek**, ktoré sa vzájomne podmieňujú a tvoria jeden celok. Sú to:

1. výchovný cieľ,
2. obsah (výchovný program, ktorý sa premieta do jednotlivých tém v osnovách),
3. výchovný štýl (vzťah, prístup k žiakovi),
4. výchovné metódy.

Výchovný program, štýl výchovy a výchovné metódy sú zvolené tak, aby podporovali prosociálnosť. Bez tejto štvrtej zložky by sa mohlo stať, že vychovávame jedinca síce vzdelaného, tvorivého a spoločensky dobre adaptovaného, ale egoistického a bezohľadného, čo je v rozpore s prosociálnosťou (Lencz, 1993, s.46-53).

Výchovný cieľ

Rozvíjanie etických postojov a prosociálneho správania žiakov patrí medzi prvoradé ciele etickej výchovy. Slovo prosociálnosť je odvodené z latinského slova socius = spoločník, priateľ.

Prosociálny je teda človek, ktorý sa k iným ľuďom správa ako k potenciálnym priateľom. Cieľom nie je len osvojenie si určitého správania, ale snaha **pri viesť deti k vnútornej potrebe takéhoto správania.** Prosociálne správanie je v zhode so zlatým pravidlom mravnosti, ktoré znie: „**Čo (ne)chceš, aby robili tebe, (ne)rob ani ty druhým**“ (Ivanová, Kopinová, Líšková, 2005, s. 3).

Obsah etickej výchovy

Výchova k prosociálnosti je systém výchovných metodických postupov a krokov usporiadaných do programu. Obsah vzdelávania pozostáva z desiatich základných, logicky usporiadaných a vzájomne úzko previazaných tematických celkov, ktoré rozvíjajú morálne postoje a praktické morálne činy a správanie.

1. Otvorená komunikácia
2. Ľudská dôstojnosť a sebaúcta
3. Pozitívne hodnotenie iných
4. Tvorivosť a iniciatíva
5. Komunikácia a vyjadrovanie citov
6. Empatia
7. Asertivita
8. Schopnosť výberu žiaducich reálnych a zobrazených vzorov
9. Spolupráca, pomoc, darovanie, delenie sa
10. Komplexná prosociálnosť

Slovenská podoba etickej výchovy má okrem desiatich základných tematických celkov aj šesť aplikačných tém. Ich prostredníctvom možno aplikovať získané sociálne zručnosti v konkrétnych životných situáciách. Na 1. stupni ZŠ sú to 3 aplikačné témy:

1. Rodina, v ktorej žijem,
2. Výchova k manželstvu a rodičovstvu,
3. Ochrana prírody a životného prostredia.

Komplexná prosociálnosť je vyvrcholením predchádzajúceho rozvoja sociálnych zručností, postojov a správania. V mladšom školskom veku ide o získanie základných predpokladov tejto sociálnej kvality osobnosti, ktorá sa zatiaľ prejavuje v rovine vzájomného bezvýhradného prijatia sa v rámci rodiny, triedneho spoločenstva a v ostatných sociálnych vzťahoch, ktoré deti nadväzujú, bez ohľadu na vyššie uvedené odlišnosti. Nadobudnuté vedomosti a sociálne zručnosti vo vyučovacom procese možno úspešne rozvíjať a prehĺbovať v činnostiach výchovy mimo vyučovania.

Štýl výchovy

Je to spôsob, akým učiteľ, resp. vychovávateľ pristupuje k dieťaťu, ako sa snaží pôsobiť na jeho názory a postoje a aký má k nemu vzťah. Výchovný štýl je charakterizovaný zásadami, ktorými sa vytvára v skupine atmosféra, ktorá sa podobá atmosfére v dobrej rodine.

Sú to tieto zásady:

1. *Vytvorme z triedy (skupiny) „výchovné spoločenstvo“.*
2. *Prijmíme dieťa také, aké je, a prejavujeme voči nemu priateľské city.*
3. *Pripisujeme deťom pozitívne vlastnosti, najmä prosociálnosť.*
4. *Formulujeme jasné a splniteľné pravidlá hry.*
5. *Na negatívne javy reagujeme pokojným poukázaním na ich dôsledky.*
6. *Nabádanie je osvedčeným prostriedkom výchovy.*
7. *Odmeny a tresty používame opatrne.*
8. *Zapájajme do výchovného procesu rodičov.*
9. *Buďme nositeľmi radosti.* (Ivanová, Kopinová, Líšková, 2005, s. 24-28)

Výchovné metódy

1. Dialóg a diskusia
2. Zážitkové (skúsenostné) metódy, hra, dramatizácia, hranie roly, scénky
3. Učenie posilňovaním žiaduceho správania
4. Učenie disciplinovaním

Učenie založené na takýchto *metódach* podporuje pozitívnu atmosféru v skupine, deti sa aktívne a tvorivo zúčastňujú tohto procesu. Je to kooperatívne učenie, ktoré je založené na zážitkoch a skúsenostiach detí.

Anketové metódy (dialóg, diskusia) sú dôležitým predpokladom získania nových poznatkov. Plodný dialóg predpokladá určité sociálne zručnosti a postoje (ochota pomáhať druhým, neskákať do reči).

Zážitkové (skúsenosti) metódy:

- aktivity založené na vnímaní predmetov, prírody a manipulácii s nimi,
- interakcia s osobami,
- vnímanie situácií.

Hra, didaktické hry (podrobnejšie v kapitole 3)

Hranie rolí a modelovanie situácií. Hranie rolí nemá vopred pripravený scenár. Je zadaná situácia a roly, ktoré majú deti hrať. Je užitočným nástrojom pri rozvíjaní morálneho úsudku, rozhodovania, riešenia konfliktov a pod.

Scénky. Na rozdiel od hrania rolí pri scénkach sú scenár a dej vopred pripravené. Cieľom je rozvoj komunikácie alebo precvičovanie istého modelu správania. Pedagogický účinok scénky je tým väčší, čím viac priestoru pre tvorivosť žiakov poskytuje výber témy, improvizácia.

Medzi špeciálne metódy etickej výchovy, ktoré možno uplatniť vo výchove mimo vyučovania, patrí aj:

- ***učenie posilňovaním žiaduceho správania*** – najdôležitejším posilnením pre dieťa je pozornosť, ktorú vychovávateľ venuje jeho osobe a jeho správaniu, týka sa najmä detí, ktorým sa dostáva málo pozornosti v rodine;
- ***učenie disciplinovaním*** – pod klasickým disciplinovaním rozumieme zakazovanie, trestanie, obmedzovanie, ktoré prinášajú negatívne zážitky. Prosocionálne správanie je podmienené schopnosťou obmedzovať nedisciplinovanosť do tej miery, aby neohrozovala druhých. Veľké nebezpečenstvo skrýva negatívne disciplinovanie, ktoré môže spôsobiť stagnáciu rozvoja dieťaťa na zrelú osobnosť. Vhodným spôsobom disciplinovania je induktívna disciplína, t. j. jednoduché upozornenie dieťaťa na dôsledky jeho správania.

1.3 Aplikácia obsahu ETV podľa Štátneho vzdelávacieho programu ISCED 1 do výchovných programov ŠZ

V tejto časti sa zameriavame na možnosti implementácie tematických celkov, ktoré tvoria obsah etickej výchovy, do výchovných programov školských zariadení. Venujeme sa školským zariadeniam, ktoré sa zameriavajú predovšetkým na deti mladšieho školského veku. Program etickej výchovy, ktorým sa budeme zaoberať, bude preto vychádzať z cieľov Školského vzdelávacieho programu ISCED 1.

Hlavnou činnosťou v školskom klube detí (ŠKD) je nenáročná záujmová činnosť zameraná na prípravu na vyučovanie a na uspokojovanie a rozvíjanie záujmov detí v čase mimo vyučovania a v čase školských prázdnin (§ 114 ods. 1 školského zákona), na oddychovú a relaxačnú činnosť (bežná prax). Metódy a formy práce, ktoré sme zvolili, rešpektujú tieto špecifiká a sú koncipované tak, aby nenarúšali ich charakter. Výchova mimo vyučovania sa v školských zariadeniach (školské kluby detí, školské strediská záujmovej činnosti, centrá voľného času, školské internáty) realizuje **v tematických oblastiach**.

Tematické oblasti výchovy v **školskom klube detí**:

- vzdelávacia (rozumová),
- spoločensko-vedná,
- pracovno-technická,
- prírodovedno-environmentálna,
- esteticko-výchovná (výtvarná, hudobná, literárno-dramatická),
- telovýchovná, zdravotná a športová (turistická).

Tematické oblasti výchovy v **školskom stredisku záujmovej činnosti (ŠSZČ)**:

- vzdelávacia,
- spoločensko-vedná,
- pracovno-technická,
- prírodovedno-environmentálna,
- esteticko-výchovná,(výtvarná, hudobná, literárno-dramatická),
- telovýchovná (športová, turistická).

Hlavné činnosti v ŠSZČ sú: oddychové a záujmové činnosti vo voľnom čase detí (§ 115 ods. 1 školského zákona).

Tematické oblasti výchovy v **centre voľného času (CVČ)**:

- vzdelávacia,
- spoločensko-vedná,
- pracovno-technická,
- prírodovedno-environmentálna,
- esteticko-kultúrna (výtvarná, hudobná, literárno-dramatická),
- telesná a športová (turistická).

Hlavné činnosti v CVC sú: výchovno-vzdelávacia, záujmová a rekreačná činnosť (§ 116 ods. 1 školského zákona).

Tematické oblasti výchovy v školskom internáte:

- spoločenská výchova,
- mravná výchova a výchova k hodnotám,
- pracovná a rozumová výchova,
- estetická výchova,
- telesná výchova,
- rodinná výchova a výchova k manželstvu a rodičovstvu,
- ekologická výchova.

V bežnej praxi je hlavnou činnosťou príprava na vyučovanie.

Školské zariadenie si môže stanoviť aj iné, preň špecifické oblasti výchovy.

Ich ciele však musia byť v súlade s cieľmi stanovenými v školskom zákone. Tematické oblasti výchovy v sebe zároveň obsahujú ďalšie oblasti výchovy, najmä rozumovú, mravnú, ekologickú, dopravnú a zdravotnú. Výchovno-vzdelávací proces sa realizuje integrovaním obsahu jednotlivých výchovno-vzdelávacích činností vo viacerých tematických oblastiach výchovy naraz, čo umožní komplexnejší rozvoj osobností detí/žiakov.

Kľúčové kompetencie dieťaťa/žiaka

V školských zariadeniach ide predovšetkým o rozvíjanie kľúčových kompetencií, ktoré deti/žiaci získavajú vo výchovno-vzdelávacej činnosti v škole. ***Vzhľadom na ciele etickej výchovy, jej program, výchovný štýl a špecifické metódy môžeme využiť prepojenie etickej výchovy s viacerých tematických oblastami, prostredníctvom ktorých sa môžu rozvíjať nadobudnuté schopnosti a sociálne zručnosti žiakov na vyučovaní.***

Rovnako ako vo vzdelávaní v škole, aj v ŠZ ich chápeme ako dôležitú kategóriu súborov vedomostí, zručností, postojov a hodnotovej orientácie osobnosti, ktoré potrebuje každý človek k svojmu osobnému rozvoju, sociálnemu začleneniu. Kľúčové kompetencie sú základom celkovej koncepcie výchovno-vzdelávacej činnosti v ŠZ a pod. Významnou stratégiou vo výchovno-vzdelávacej činnosti

mimo vyučovania je využívanie **zážitkových a inscenačných metód**. Spoločnými stratégiami pre väčšinu výchovných oblastí je vytvoriť prostredie, ktoré deti aktivizuje a motivuje **k rozvíjaniu kompetencií získaných na vzdelávaní v škole** (Brhelová, 2009). Preto je dôležité, aby vychovávatelia úzko spolupracovali s učiteľmi pre primárne vzdelávanie a spoločne postupovali pri usmerňovaní dieťaťa. Rozvíjali jeho samostatnosť, spoluprácu, zodpovednosť, efektívnu komunikáciu, tvorivosť, toleranciu, rozvoj praktických zručností. Pri zaraďovaní metód, prostredníctvom ktorých chceme **rozvíjať výchovu k prosociálnemu správaniu sa, zameriavať sa na tie kompetencie v rámci výchovy mimo vyučovania, ktoré deťom umožňujú rozvíjať, prípadne získavať nové vedomosti, zručnosti postoje, názory, tvorivosť, kreativitu, istotu, upevňujú ich sebadôveru, sebahodnotenie, samostatnosť, zmysel pre tímovú prácu a pod.**

Dieťa v ŠKD má osvojené kľúčové kompetencie na úrovni zodpovedajúcej jeho individuálnym osobnostným možnostiam a dĺžke jeho pobytu v ŠKD (Brhelová, 2009).

Vo výchove k prosociálnemu správaniu môžeme nadviazať na:

- **Sociálne kompetencie** získané vo výchove mimo vyučovania: dieťa pomenuje svoje potreby, city a pocity, zvládne jednoduché stresové situácie, vlastným postupom rieši jednoduché konflikty, presadzuje autonómiu a práva svojej osobnosti, zrozumiteľne vyjadruje a obhajuje svoj názor, vypočuje si opačný názor, prijíma spätnú väzbu, rešpektuje úlohy skupiny, efektívne spolupracuje v skupine, uvedomuje si potreby detí a osôb so zdravotným znevýhodnením, uvedomuje si potreby ostatných detí, poskytne pomoc alebo pomoc privoľá. Je možné ich **prepojiť s cieľmi tematických celkov ETV ako napr.: Vyjadrovanie a komunikácia citov, Empatia, Asertivita, Spolupráca, pomoc, darovanie, delenie sa a Komplexná prosociálnosť.**
- **Občianske kompetencie:** dieťa si uvedomuje potrebu rešpektovania práv a slobôd iných osôb, potrebu prijatia zodpovednosti za svoje správanie, je otvorené primeranému participovaniu na živote v oddelení, prejavuje

úctu k rodičom a k starším osobám. Možno ich aplikovať v **tematických celkoch ETV – Ľudská dôstojnosť a sebaúcta, Pozitívne hodnotenie iných, Empatia.**

- **Kultúrne kompetencie:** dieťa pozná kultúrne pamätihodnosti okolia a regiónu, rozlišuje kultúrne a nekultúrne správanie, rešpektuje iné kultúry a zvyky, prijíma kultúrne podnety, je otvorené podieľať sa na kultúrnych podujatiach v skupine, ovláda základy kultúrneho správania, kultivuje svoj talent. **Dajú sa rozvíjať v tematických celkoch ETV Tvorivosť a iniciatíva, Schopnosť výberu žiaducich reálnych a zobrazených vzorov, Komplexná prosociálnosť.**

Aplikačné témy: Rodina, v ktorej žijem odporúčame realizovať v témach – moja rodina, čo je domov, vlastné zážitky, rozprávanie o domove, prejavy úcty k ľuďom, čo je tolerancia, deľba práce v rodine, problémy v rodine, život detí v rozvrátenej rodine, moja pomoc v rodine a pod. Aplikačnú tému **Ochrana prírody a životného prostredia** možno zaradiť do činností v prírodovedno-environmentálnej oblasti v témach zameraných na pozorovanie zmien v prírode, šetrenie energiami, vodou, zber papiera, triedenie odpadu, tvorivé využitie odpadu prostredia, čistenie prírody a okolia ŠKD. Uplatňovať tým zručnosti pri jednoduchšej činnosti zameranej na ochranu životného prostredia.

Prvky etickej výchovy možno implementovať do tematických oblastí výchovy v **školskom internáte:**

- **v spoločenskej výchove** sa zamerať na rozvíjanie komunikačných zručností, rozvíjať schopnosti tvoriť kvalitné medziľudské vzťahy;
- **v mravnej výchove a výchove k hodnotám** pochopiť význam pozitívnych hodnôt, ako sú zodpovednosť, spolupráca, tolerancia. Vedieť prevziať zodpovednosť za svoje správanie, rozvíjať zručnosti sebauvedomenia, sebahodnotenia, sebariadenia, sebamotivácie a empatie. Vedieť pomenovať svoje silné a slabé stránky, prejavovať úctu k rodičom, starším, spolubývajúcim, pochopiť význam dodržiavania ľudských práv a základných slobôd;
- **v rodinnej výchove a výchove k manželstvu a rodičovstvu** pochopiť mravné aspekty rodinného života rozvíjať praktické zručnosti súvisiace s rodinným životom;

- *v ekologickej výchove* pochopiť význam aktívnej ochrany životného prostredia, rozvíjať zručnosti pri samostatnej činnosti na tvorbe a ochrane životného prostredia.

Podobne možno postupovať pri výchove k procióálnemu správaniu prostredníctvom výchovných oblastí **v centrách voľného času**, najmä v spoločensko-vednej, prírodovedno-environmentálnej a esteticko-výchovnej **a v školských strediskách záujmovej činnosti** v tematických oblastiach ako napr.: spoločensko-vedná, prírodovedno-environmentálna a pod.

2 Zásady práce v skupine, jej znaky a štruktúra

Skupina – jej znaky a štruktúra

Sociálnou skupinou nazývame zoskupenie ľudí, ktorí majú:

- vedomie o vzájomnej spolupatričnosti „my“,
- štruktúru – pozície, roly, status,
- spoločné ciele, činnosti,
- spoločné hodnoty a normy.

Znaky sociálnej skupiny:

- organizovanosť,
- časté kontakty,
- svojská skupinová dynamika.

Normy skupiny

Súbor pravidiel vymedzujúcich žiaduce a nežiaduce správanie svojich členov, ich dodržiavanie je regulované odmenami a trestami. Kontrolujú správanie a postoje členov skupiny prejavované v skupinových interakciách, aby boli v súlade s cieľmi skupiny.

Vznik noriem predpokladá určenie jasných pravidiel, utvorenie sociálnej kontroly a určenie odmien a trestov. Stanovenie pravidiel a ich akceptácia členmi skupiny vedie ku konštruktívnej efektívnej diskusii.

Námety na vytvorenie pravidiel:

1. Buďme sami sebe hovorcom.
2. Hovoriť môže len jeden účastník skupiny.
3. Uvedme vlastný názor namiesto kladenia otázok.
4. Hovoríme za seba a priamo k jednotlivým členom skupiny.
5. Buďme v komunikácii sami sebou a vyberme si, čo, kedy a ako a koľko toho chceme povedať.
6. Poskytujeme konštruktívnu spätnú väzbu.

Kto by mal tvoriť pravidlá?

Funkčné pravidlá pre činnosť skupiny je možné vytvoriť rôznymi spôsobmi:

- systém pravidiel vypracuje lektor a oboznámi s ním žiakov,
- systém pravidiel navrhne lektor a v diskusii ho doplnia žiaci,
- systém pravidiel tvoria žiaci sami, lektor ich upozorňuje na určité úskalia a možné dôsledky (Bratská, 2003, s. 22).

Skupinová dynamika

Aktuálna skupinová dynamika vyjadruje stupeň súdržnosti, napätia či neistoty a pod. medzi jednotlivými členmi. Jej podstatou je vzniknuté napätie, narušená rovnováha v skupine, ktorú sa členovia snažia v procese vzájomnej závislosti odstrániť. Reflektuje zmyslové vnemy, telesné a emocionálne prežívanie, interakcie. Každá skupina prechádza istými fázami, kde sa formuje skupinová identita a súdržnosť.

Napríklad, v úvodnej fáze, keď sa členovia nepoznajú a prichádzajú s rôznymi obavami a očakávaniami, je vhodné uchopiť prítomné napätie medzi zvedavosťou a strachom vhodnou ponukou, ktorá buduje dôveru.

Fáza súdržnosti alebo akceptácie

- prichádza dôvera, istota, bezpečie a vzájomné zblíženie,
- pokiaľ skupina zažije túto fázu, dostáva charakter samočinne fungujúcej skupiny,
- členovia dôverne pracujú na zmene,
- členovia si poskytujú oporu a spätné väzby, zameriavajú sa na spoločný cieľ – stredná fáza aktivity.

Záverečná fáza

- vo vhodnom čase dochádza k ukončovaniu skupinového procesu, rozlúčka,
- poskytujeme konštruktívnu spätnú väzbu.

Skôr ako začneme s deťmi akúkoľvek činnosť, odporúčame, aby si skupina vytvorila pravidlá, ktoré by mali deti počas aktivít dodržiavať. Je dobré, aby sme

s deťmi tieto pravidlá podrobne, každé zvlášť prediskutovali a pripomenuli si, že takto by sme sa mali správať počas celého pobytu v škole, centre voľného času alebo v iných školských zariadeniach. Pravidlá môžu deti ilustrovať alebo budú mať podobu piktogramov. V miestnosti, v ktorej sa činnosť realizuje, by mali byť pravidlá umiestnené na viditeľnom mieste. Pri tvorbe pravidiel pre deti mladšieho školského veku môžeme vychádzať aj z niektorých zásad, ktoré rešpektujeme na hodinách etickej výchovy. Podobné pravidlá si môžeme vytvoriť aj v rámci činnosti v ŠKD, napr.:

1. Kamarátstvo
2. Tolerancia
3. Porozumenie
4. Aktívne počúvanie
5. Vyjadrenie vlastného názoru
6. Nevysmievanie sa
7. Pozitívne hodnotenie
8. Právo stop

2.1 Ukážky aktivít na tvorbu pravidiel pri vedení skupiny detí mladšieho školského veku

Odporúčame vyvesiť pravidlá, zásady, ktoré by mali deti počas aktivít dodržiavať, na viditeľné miesto v triede. Je dobré zásady so žiakmi prediskutovať podrobne, každú zvlášť a pripomenúť im, že takto by sa mali správať počas celého pobytu v škole. Zásady môžu byť ilustrované alebo v podobe piktogramov. Je veľmi vhodné, ak ich dopĺňajú aj heslá týždňa.

Aktivita: PRAVIDLÁ TRIEDY, ODDELENIA, SKUPINY

Cieľ: Porozumieť pravidlám, naučiť sa, prečo je dôležité dohodnuté pravidlá dodržiavať.

Čas: 30 minút

Pomôcky: výkresy, pastelky, fixky

Postup:

Pri tejto aktivite vychádzame zo zásad, respektíve pravidiel, ktoré platia na hodinách etickej výchovy (napr.: **kamarátstvo, tolerancia, aktívne počúvanie,**

súdržnosť, porozumenie, možnosť vyjadriť svoj názor, nevysmievanie sa, pozitívne hodnotenie, právo stop). Môžeme ich využiť v rámci činnosti v ŠKD. Je dôležité priblížiť deťom jednotlivé zásady primeraným spôsobom. Vhodné je poskytnúť dostatočný priestor na vytvorenie nových pravidiel, ktoré budú vychádzať z aktuálnych podmienok triedy, oddelenia ŠKD, kde môžu byť deti zoskupené z rôznych tried, ale aj ročníkov. V druhej časti tejto aktivity deti rozdelíme na štvorčlenné skupiny. Každá skupina si vyberie jedno pravidlo a spoločne ho nakreslí tak, aby obrázok čo najvýstižnejšie vystihol pravidlo alebo zásadu, ktorú si skupina vybrala. Zástupca skupiny (hovorca) kresbu predstaví a zdôvodní, čo ich viedlo k výberu práve tohto pravidla. Prezentované pravidlá si deti vyvesia na nástenku alebo výstavku.

Reflexia:

Zhodli ste sa pri výbere pravidiel? Ako ste postupovali? Prečo je dobré, aby sme sa pri spoločnej činnosti riadili pravidlami? Ktoré z navrhovaných pravidiel považujete za najdôležitejšie?

Transfer:

Skúste si podobné pravidlá navrhnúť aj doma a prediskutujte ich so svojimi súrodencami a rodičmi.

Aktivita: PRAVIDLÁ, KTORÉ NÁM ULAHČUJÚ ŽIVOT

Ciel: Porozumieť pravidlám, naučiť sa, prečo je dôležité dohodnuté pravidlá dodržiavať.

Čas: 20 min.

Pomôcky: tabuľa a kriedy, veľký hárok papiera, fixky

Postup:

Vychovávateľ môže nadviazať na už zaužívané pravidlá, bez ktorých by vzájomné spolužitie v triede, v škole, doma alebo v ktoromkoľvek sociálnom spoločenstve bolo problematické. Vyzve žiakov, aby si spomenuli na pravidlá, ktoré platili v minulom školskom roku. Píšu ich na tabuľu a premýšľajú, čím boli pre nich prospešné. Napríklad pravidlo *neskáčeme si do reči, ale navzájom sa počúvame* – zabezpečuje úspešnú komunikáciu, vzájomné prijatie a rešpektovanie sa. Žiaci môžu uvádzať konkrétne príklady situácií, keď sa pravidlá dodržiavajú a keď sa nedodržiavajú až do takej miery, že dochádza ku konfliktu.

V diskusii vedieme žiakov k tomu, aby svoje skúsenosti s používaním (rešpektovaním) pravidiel preniesli aj nad rámec triedy a školy: napr. do rodiny, medzi

kamarátov, na ulicu, do obchodu a pod. Vzhľadom na širší kontext využívania pravidiel rozšíria základný repertoár o ďalšie. Dopíšu ich do zoznamu a prepíšu na veľký papier, ktorý zavesia v triede.

Reflexia:

Prečo je nutné dodržiavať pravidlá vo vzťahoch medzi ľuďmi? Čo sa môže stať, keď nedodržíme stanovené pravidlo? Ako vplývajú pravidlá na kvalitu medziludských vzťahov? Ako sa vám darí rešpektovať pravidlá v triede, doma, s kamarátmi, pri športe?

Transfer:

Pozoruj, kde všade musia ľudia dodržiavať pravidlá, porozprávaj sa o tom vo svojej rodine.

3 Hra ako špecifická metóda ETV

Pri výbere metód v rámci výchovy k prosociálnosti je potrebné rešpektovať cieľové zameranie a zároveň špecifiká obsahu. Keďže cieľom je rozvoj prosociálneho správania, budú v popredí také metódy, ktoré **podporujú socializáciu detí a učenie cez zážitky**. (*Aj keď zážitkové metódy budú v prevahe, zákonite sa budú prelínať s tzv. klasickými metódami.*) Jednotlivé cvičenia a techniky v etickej výchove nazývame **aktivitami**. V aktivitách zameraných na prosociálnu výchovu prevažujú **zážitkové (skúsenostné) metódy**. Pod zážitkovou metódou rozumieme cestu k dosiahnutiu stanoveného čiastkového cieľa prostredníctvom osobného zážitku dieťaťa. Ide o postupné prijímanie a zvnútorňovanie nacvičovanej zručnosti, ktoré smeruje k danej hodnote. *Z pohľadu dieťaťa nižších ročníkov základnej školy majú prevažne podobu hry, ktorá pre dieťa mladšieho školského veku vytvára prirodzené prostredie. Hra sa od nepamäti považuje za základný prostriedok výchovy dieťaťa.* Dieťa sa pri nej dokáže dokonale sústrediť. Hra je vhodná príležitosť učenia sa v najširšom zmysle, počnúc manuálnymi zručnosťami až po učenie sa sociálnym zručnostiam a prosociálnosti. Poznávanie prebieha nenásilne a spontánne, mobilizuje aktivitu dieťaťa. Z hľadiska výchovy k prosociálnosti sú zaujímavé najmä hry, ktoré sú spojené predovšetkým s etickými hodnotami (Ivanová, Kopinová, Líšková, 2005 s. 29). V tomto zmysle ju možno považovať za prioritnú zážitkovú metódu.

3.1 Znaky a funkcie hry, systematika – delenie hier

Hra je dôležitou súčasťou ľudského života. Pomocou nej už od narodenia spoznáваме svet a učíme sa základným potrebám. Stretávame sa s ňou v každodennom živote a považujeme ju za samozrejmu súčasť nášho života. Hru možno považovať za prirodzený prostriedok na výchovu vôle, charakteru, rozvoj rozumových schopností dieťaťa, rozvoj reči, myslenia a fantázie. **Hry sú súčasťou všetkých činností vo výchove mimo vyučovania. V školskom klube detí je hra najdôležitejšou činnosťou.**

Charakteristické znaky hier

Medzi základné znaky možno zaradiť tieto:

- hra prináša radosť – hra navodzuje príjemné pocity, prináša zábavu, uvoľnenie,
- hra slúži učeniu – dieťa prostredníctvom hry formuje svoje poznávacie schopnosti, rozširuje a upevňuje svoje vedomosti, trénuje pamäť a myslenie, získava základné návyky a poznatky o práci,
- hra nemá charakter výsledného konania – je samoučelná, hra u detí nie je vždy cieľavedomá, deťom samotným ide o priebeh hry, nie o jej výsledok.

Čo teda je hra?

- Hra je **slobodná**, hra je sloboda. Hra, ktorá nie je slobodne zvolená a nie je možné s ňou prestať, sa mení na absurdnú činnosť.
- Hra **nie je obyčajný, vlastný život**, je iba akýmsi vystúpením (hráme danú rolu). Už malé dieťa vie rozlíšiť, čo je naozaj a čo iba „ako“.
- Hra je **uzavretá a ohraničená**, odlišuje sa od bežného života miestom, časom a dobou trvania. **Možno ju opakovať**. Možnosť opakovania je jednou z najpodstatnejších vlastností hry oproti skutočnému životu.
- Hra **vytvára poriadok**, ktorý vnaša do zmäteneho sveta určitú dokonalosť, určité pravidlá a poriadok, i keď iba na chvíľu.
- Hra **spája a rozlučuje**. Upútava, priťahuje, je plná rytmu, harmónie a umožňuje vnímať a vyjadriť tie najušľachtilejšie vlastnosti, ktoré je človek schopný prežiť.
- Hra obsahuje **prvok napätia**. V napätí je neistota, risk, ale i nádej. Napätie podrobuje skúške hráčove schopnosti – jeho telesnú zdatnosť, vytrvalosť, dôvtip, odvahu, schopnosť a zároveň aj sily duševné. (Šimanovský, 2002)

Ďalšie znaky, ktoré sa vyskytujú aj v iných činnostiach:

spontánnosť – človek sa hrá z vnútorného popudu, zväčša nie je závislá od vonkajších okolností, k hre nemožno dieťa prinútiť, musí sa hrať s pocitom slobody a dobrovoľného rozhodnutia,

univerzálnosť – hra by mala byť prístupná pre všetkých,

symbolickosť – hra reprodukuje v symbolickej podobe, čo dieťa prežilo alebo môže prežívať,

fantazijnosť – hra je poprepletaná fantazijnými predstavami,
pozitívna citová účasť – v niektorých hrách deti hrajú roly, do ktorých sa citovo vžívajú, city prežívajú reálne, čím sa učia empatii.

Funkcie hry

Socializačná, motivačná, kognitívna, komunikatívna, mravná, zábavná, rekreačná, estetická, telesná, funkcia rozvíjania pracovných činností.

Systematika hier

Rozdelenie hier podľa zamerania:

Hry na rozvoj motoriky

Motorika je súhrn pohybových schopností, ktoré umožňujú samostatné premiestňovanie sa v priestore, zaujímanie rôznych polôh celého tela, manipuláciu s predmetmi, jednotlivé pohyby častí tela – paže, zápästia, prstov, chodidiel atď. Hry na rozvoj motoriky sú zamerané na pohyblivosť celého tela, čiže celkovú pohyblivosť (to znamená jemných a hrubých pohybov), a na koordináciu pohybov. Rozvíjanie hrubej motoriky prebieha formou chôdze, behu, poskokov a v rámci loptových hier. Rozvíjanie jemnej motoriky prebieha formou rôznych cvičení ruky a samotných prstov.

Hry na rozvoj zmyslov

Päť základných zmyslov nám umožňuje žiť plnohodnotný život. Pomocou zmyslov sme schopní prijímať z okolia informácie, triediť ich, spracovávať a tak vnímať svet a neustále rozvíjať naše poznatky. Zrakom ľahko rozlíšime veľkosti, tvary, farby a pohyb. Prostredníctvom sluchu zažívame radosť zo zvuku, všetkých jeho zafarbení, hlasnosti a odtieňov. Vďaka hmatu vieme určiť hmotnosť, štruktúru či teplotu predmetov a chuťom a chuťou si môžeme užiť vôňu a chuť. Hry sú zamerané na stimuláciu a rozvoj zmyslov prostredníctvom rôznorodých podnetov prostredia.

Hry na rozvoj obrazotvornosti

Základnou tendenciou obrazotvornosti je pretváranie predstáv. Počiatočnou formou obrazotvornosti sú obrazy, idey, ktoré vznikajú bez osobitného zámeru. V takomto prípade hovoríme o neúmyselnej obrazotvornosti. Predstavy nevznikajú „samy od seba“. Čo a ako si človek predstavuje, závisí od objektívnych podmienok, od jeho životných potrieb a záujmov určených spoločenskou

praxou. Predstavy vystupujú ako nevyhnutná stránka umeleckej, konštruktívnej, vedeckej, literárnej a vôbec tvorivej činnosti. Predstavy môžeme definovať ako „také obrazy predmetov alebo procesov, ktoré v danom momente nevnímame“ (Vopel, 2008).

Hry sú zamerané na rozvoj tvorivosti a obrazotvornosti, ktoré posúvajú dieťa vpred vo svojich schopnostiach a v reálnom svete mu odkrývajú určité možnosti seberealizácie.

Rozdelenie hier podľa M. Zapletala

Hry v prírode: hry na lúke, hry v lese, hry vo zvláštnom prostredí

Hry v klubovni: hry rozvíjajúce intelektuálne schopnosti, hry rozvíjajúce motoriku, rôzne hry bez výcvikového významu hry na ihrisku a v telocvični

Hry na ihrisku: hry v telocvični, hry v meste a na dedine, hry na chodníku, hry na malých plochách, hry v mestských uliciach

3.2 Praktické ukážky hier k témam obsahu ETV

K dôležitým podmienkam na dosiahnutie hlavného i čiastkových cieľov sociálnej výchovy patrí dodržiavanie **optimálneho metodického postupu** pri realizovaní jednotlivých aktivít (hier).

Metodika práce s aktivitami

Skôr ako začneme s deťmi pracovať, je dôležité zistiť, aká nálada, atmosféra prevláda v skupine či triede. Pomáha nám to nielen pri lepšej komunikácii s deťmi, ale môžeme sa ubezpečiť, či náš výber aktivít (hier) bol správny a zodpovedá momentálnej atmosfére. V prípade, ak sú deti unavené, nepozorné a pod., môžeme siahnuť po aktivitách (hrách), ktoré sú menej náročné alebo svojím obsahom zamerané tak, aby na negatívne pocity pôsobili priaznivo. Medzi aktivity (hry), ktoré nám pomôžu čiastočne identifikovať, ako sa deti momentálne cítia, môžeme zaradiť tzv. zahrievacie aktivity alebo hry z tematického celku Vyjadrenie a komunikácia citov.

V priebehu aktivít (hier) treba dbať na nasledujúce zásady:

1. krok: Úvod do aktivity

Vysvetliť presné pravidlá aktivity (hry). Dať jasné inštrukcie o priebehu aktivity. Jednoznačne viesť skupinu. Reagovať rozhodne, ale v prípade, ak viaceré deti spontánne odmietnu nejaké cvičenie, **zdôrazniť dobrovoľnosť**.

2. krok: Vlastná aktivita

Vysvetliť deťom, čo nepochopili, zároveň dbať na to, aby dodržiavali pravidlá hry a určený čas.

3. krok: Vyhodnotenie

Povzbudiť deti, aby povedali svoje skúsenosti, pocity niektorému spolužiakovi, skupinke alebo celej komunite. Je dôležité, aby mal každý možnosť hovoriť. Je potrebné naplánovať dostatok času na vyhodnotenie a pomáhať porozumieť skúsenostiam. Spravidla je dôležité, aby každé dieťa malo priestor vyjadriť svoju skúsenosť, resp. pocit. **Umožniť hodnotovú reflexiu**. Po skončení aktivity dať deťom príležitosť, aby si premysleli svoje skúsenosti a uvedomili si etické hodnoty, ktoré zážitkovo precítili. **Proces reflexie je možné najmä na 1. stupni uľahčiť pomocou vhodných otázok**. Pomáhať deťom ujasniť si, aké dôsledky má ich správanie a čo by mohli robiť inak. Je dôležité dbať o to, aby žiadne dieťa nebolo za svoje správanie odsúdené a aby spätnú väzbu dostal každý, kto o ňu stojí.

Hodnotenie treba ukončiť, keď pozornosť začína ochabovať. Na konci stretnutia dajte príležitosť, aby každé dieťa vyjadrilo svoje myšlienky a dojmy. Z času na čas požiadajte o spätnú väzbu. Reflexia zameraná na správanie je pre nás typická a podstatná. Z hľadiska výchovy k prosociálnemu správaniu sú cenné tie aktivity, ktoré priamo alebo nepriamo ovplyvňujú hodnotovú orientáciu, správanie a postoje (Lencz, Krížová, 1993, s. 8-10).

Na uľahčenie práce s aktivitami (hrami) uvádzame zaradenie hry do tematického celku a jej názov. Dôležitý je najmä cieľ, ktorý aktivitou sledujeme. Vymedzujeme približný čas, ktorý môže byť v prípade väčšieho alebo menšieho počtu detí v skupine rôzny, preto je len orientačný. Uvádzame pomôcky, ktoré sú potrebné na úspešné zvládnutie aktivity (hry). Nasleduje postup aktivity,

uvádzame ho pod názvom vlastná herná činnosť a reflexia, ktorú možno rozšíriť podľa konkrétnej situácie, otázky uvedené v reflexii sú inšpiratívne. Na záver uvádzame transfer, ktorý obsahuje námet, ako môžeme preniesť zažitú v hre do reálneho života. Uvedené aktivity (hry) majú byť pre vychovávateľov zdrojom inšpirácie, ktoré môžu modifikovať tak, aby spĺňali ich reálne možnosti pri práci s deťmi.

Tematický celok: Otvorená komunikácia

Hry v tomto tematickom celku sú zamerané na osvojenie základných spôsobilostí verbálnej a neverbálnej komunikácie. Prostredníctvom nich sa deti učia používať základné komunikačné zručnosti v medziľudských vzťahoch, môžu pomáhať pri vytváraní základov aktívneho počúvania. Hry budujú medzi deťmi priateľský a srdečný prosociálny vzťah. Tak ako v ďalších tematických celkoch, aj v tomto jednotlivé hry nadväzujú a dopĺňajú aktivity uvedené v metodikách etickej výchovy pre primárne vzdelávanie.

1. STRETNUTIA

Cieľ: Uvedomiť si význam neverbálnej komunikácie, rozvíjať fantáziu a pozorovacie schopnosti.

Čas: 15 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Deti chodia voľne v priestore a konajú podľa pokynov: je ráno a ponáhľajú sa, chodia rýchlo rôznymi smermi, hľadajú k zemi; je popoludní a deti stretávajú sa očami, usmievajú sa a zdravia sa, chodia uvoľnene, stretávajú sa a podávajú si ruky, na chvíľu zostanú mlčky stáť, zatvorí oči, chodia a stretávajú sa opatrne poslepiacky iba rukami, otvoria oči, hľadajú na seba, akoby sa videli prvýkrát (každý s najbližším susedom, vytvoria dvojice), jeden z dvojice robí rôzne gestá, druhý sa ho snaží čo najlepšie napodobniť, chodia spolu všetci vo dvojiaciach ruka v ruke ako na nedelnej vychádzke na korze. Záleží na kreativite učiteľa, ako doplní alebo obmení pokyny.

Reflexia:

- Zhodnoťte túto aktivitu.
- Ako ste sa cítili pri tejto aktivite? Opíšte svoje pocity.
- Ako ste sa cítili, keď ste sa poslepiacky dotýkali jeden druhého?

- Bolo pre vás ťažké mlčať a neprehovoriť? Zdôvodnite prečo.
- Navrhnite, ako by ste stretnutia doplnili vzájomným rozprávaním.
- Navrhnite ďalšie spôsoby stretávania sa a vzájomnej komunikácie.

Transfer:

Opíšte podobné situácie, s ktorými ste sa stretli v škole, v rodine alebo pri zoznamovaní.

2. MAMA MÁ RADA ČEREŠNE

Cieľ: Naučiť sa vzájomne komunikovať a počúvať sa.

Čas: 15 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Deti sedia v kruhu. Učiteľ predstavuje mamu, ktorá má rada čerešne. Môže mať rada aj kvet, peň, meter atď. Nemá však rada hrušku, kávu, koláč. Deti sa postupne pýtajú, čo má mama ešte rada. Hra pokračuje dovtedy, kým neodhalia jej princíp. Mama má rada iba tie veci alebo činnosť, kde sa nachádza hláska e.

Reflexia:

- Bolo ťažké uhádnuť, prečo má mama rada iba niektoré veci?
- Na čo ste sa museli sústrediť pri tejto hre, čo bolo dôležité?
- Skúste navrhnúť obmenu tejto hry.

Transfer: Spýtaj sa svojich rodičov alebo starých rodičov, aké ovocie majú radi.

3. POMIEŠANÉ MENÁ

Cieľ: Uvedomiť si vlastnú hodnotu a význam neverbálnej komunikácie.

Čas: 15 min.

Pomôcky: kartičky s menami žiakov

Vlastná herná činnosť:

Pripravíme si kartičky s menami žiakov v triede a rozdáme ich tak, aby nikto z hráčov nedostal svoje meno. Na pokyn sa všetci hráči rozídu do priestoru a iba na základe zrakového vnemu, bez slov, sa musia dostať ku kartičke so svojím menom. Vyhráva ten, kto v čo najkratšom časovom limite získa kartičku so svojím menom. Počkáme aj na posledných a spoločne skontrolujeme, či všetci majú naozaj kartičky so svojím menom (na túto kontrolu môžeme určiť aj žiaka).

Reflexia:

- Bolo ťažké nájsť kartičku so svojim menom bez slovného dorozumievania?
- Ako si sa cítil, keď si ju nemohol nájsť?
- Pomohol ti niekto pri jej hľadaní?
- Pomáhali ste si navzájom?
- Prečo je dobré, keď si ľudia navzájom pomáhajú?

Transfer:

Vyber si spolužiaka, ktorému budeš týždeň pomáhať v dohodnutej činnosti.

4. DVANÁŠŤ MESIACOV

Cieľ: Naučiť sa chápať situácie iných ľudí. Rozvíjať neverbálnu komunikáciu.

Čas: 15 min

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Žiaci sa rozdelia na skupiny podľa mesiacov svojho narodenia. Tieto skupiny spolupracujú na ďalších úlohách, pantomímou predvádzajú športy, ľudové zvyky, práce v záhrade atď. typické pre dané mesiace. Opäť závisí od kreativity učiteľa, ako si túto hru prispôbí. Vyhráva skupina, ktorej sa zadané úlohy najlepšie vydarili.

Reflexia:

- Pre koho z vás bol problém dohovoríť sa bez slov?
- Prečo sa ľudia dorozumievajú mimikou aj gestom?
- Pri ktorých športoch sa musia športovci dorozumieť bez slov?
- Aké vlastnosti musí mať športovec?

Transfer:

Kedy sa najčastejšie dorozumievate iba mimikou alebo určitými gestami? Všímajte si, v akých povolaniach sa ľudia dorozumievajú neverbálnou komunikáciou.

5. KAM CHCEŠ ÍSŤ, KAM CHCEM ÍSŤ

Cieľ: Rešpektovať sa navzájom, uvedomiť si význam neverbálnej komunikácie.

Čas: 15 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Nižší z každej dvojice hráčov si mlčky vyberie miesto v priestore, kam chce ísť. Úlohou vyššieho spolužiaka je chytiť nižšieho buď za plecía, alebo za pás a nasmerovať ho tam, kam predpokladá, že sa rozhodol nižší spolužiak ísť. Podarí sa to však len vtedy, keď vyšší spolužiak vníma reakcie nižšieho, ktorý sa správa pasívne – nechá sa viesť správnym smerom, na nesprávny smer reaguje spieraním sa. Týmto spôsobom hra pokračuje dovtedy, kým nižší nepotvrdí, že je na správnom mieste, ktoré si v duchu určil. Spolužiaci sa potom vymenia.

Reflexia:

- Páčila sa ti táto aktivita?
- Čím bola pre teba zaujímavá?
- Čo bolo lepšie, keď si bol vedený, alebo keď ťa viedli?
- Aké si mal pocity, keď si nemohol hovoriť a určovať smer?
- Podľa čoho si vedel, aký smer si vybral tvoj spolužiak?
- Ako ste si navzájom dávali najavo, či smer je správny, alebo naopak nesprávny?

Transfer:

Vymyslíte obmenu tejto aktivity tak, aby ste si mohli navzájom dávať jednoduché slovné signály. Čo ste sa touto aktivitou naučili?

6. ZEM, VODA, VZDUCH

Cieľ: Uvedomiť si význam spolupráce a vzájomnej komunikácie, pochopiť zdravú súťaživosť.

Čas: 25 min.

Pomôcky: kartičky s abecedou

Vlastná herná činnosť:

Žiakov rozdelíme na skupiny po štyroch. Učiteľ si pripraví súbor kartičiek, pričom na každej je uvedené jedno ľubovoľné písmeno. Karty potom zamieša, vyberie jednu, oznámi písmeno a povie jedno z troch slov: ZEM, VODA alebo VZDUCH. Každá skupina sa snaží napísať čo najviac živočíchov začínajúcich sa na dané písmeno a žijúcich v zadanom prostredí. Vyhráva skupina, ktorá má najviac zapísaných živočíchov, a získava pozitívne hodnotenie (napríklad usmiatu tváričku...). V hre pokračujeme napr. 5 – 7 kôl.

Reflexia:

- Ako ste v skupine navzájom spolupracovali?
- Ako ste sa radili, ako ste medzi sebou komunicovali?
- Aké pravidlá slušnej komunikácie ste dodržiavali?
- Bolo ťažké napísať živočíchy na zadané písmená?
- Aké písmeno vám robilo problémy?
- Kde ste umiestnili najviac živočíchov – na ZEM, do VODY alebo do VZDUCHU?

Transfer:

Porozprávajte, či sa viete dohodnúť pri práci v skupinách aj v rámci ostatných predmetov. Aké máte negatívne zážitky, na čom ste sa nevedeli dohodnúť, ako ste situáciu vyriešili?

Tematický celok: Ľudská dôstojnosť a sebaúcta

V tomto tematickom celku sa prostredníctvom hier deti učia spoznávať svoje silné a slabé stránky, vážiť si seba samého, svoju individualitu. Hry sú zostavené tak, aby vytvárali základy sebaúcty a ľudskej dôstojnosti.

7. MÔŽEŠ MI ASPOŇ TROCHA POROZUMIEŤ

Cieľ: Naučiť sa medzi sebou komunikovať, akceptovať jeden druhého, uvedomiť si význam kamarátstva a priateľstva.

Čas: 15 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Deti sedia v kruhu, vždy vystúpi tá dvojica, ktorá sa pohádala alebo nejako nepohodla. Obe deti sa postavia chrbtami k sebe a striedavo si vysvetľujú, prečo konali tak, ako konali, čo ich k tomu viedlo, prečo mali na seba takú zlosť. Usmerňujeme rozhovor tak, aby si obe deti po jeho ukončení navzájom podali ruky a uzmierili sa. Dáme šancu aj ostatným dvojiciam, aby si vysvetlili nezhody. Na záver sa porozprávame.

Reflexia:

- Bolo ťažké odpustiť kamarátovi a zmieriť sa s ním? Zdôvodni prečo.
- Ako si sa cítil, keď si sa musel rozprávať s kamarátom otočený chrbtom?
- Myslíš si, že je vhodné takto komunikovať?

- Čo bolo pre teba zaujímavejšie, riešenie tvojich problémov alebo problémov tvojich spolužiakov?
- Ktorý z problémov bol najťažší na vyriešenie?
- Vyriešili ste všetky nezhody a hádky? Aké odporúčania ste dali dvojiciam?

Transfer:

Porozprávajte, ako ste vyriešili hádku so svojim súrodencom. Ako by sme mali zbytočným hádkam a nezhodám predchádzať?

Tematický celok: Pozitívne hodnotenie iných

Schopnosť hodnotiť iných úzko súvisí so sebahodnotením. Zlaté pravidlo mravnosti „Čo (ne) chceš, aby robili tebe, (ne) rob tým druhým“ znamená, aby sme sa správali k druhým podobným spôsobom, ako to očakávame od nich. Výchovným cieľom tohto tematického celku je naučiť deti pozitívne prijať a hodnotiť iných v podmienkach bežných i sťažených a pozitívne vnímať a reálne hodnotiť situácie a udalosti. Na ich splnenie môžeme využiť nasledovné hry.

8. ROBÍM REKLAMU

Cieľ: Vedieť pozitívne zhodnotiť spolužiaka, spoznať jeho dobré vlastnosti. Dokázať prijať hodnotenie od iných.

Čas: 30 min.

Pomôcky: hárok papiera, pastelky

Vlastná herná činnosť:

Žiaci sa rozdelia na dvojice a jeden pre druhého navrhujú reklamný plagát. Prostredníctvom plagátu predstavia spolužiaka skupine. Reklamný plagát by mal vyzdvihovať jeho pozitívne vlastnosti a prednosti. Žiaci môžu pracovať aj jednotlivito a vytvoriť plagát, ktorým predstavia celú skupinu detí.

Reflexia:

- Bolo ťažké vymyslieť takýto plagát?
- Ako si sa cítil, keď ťa spolužiak predstavoval?
- Myslíš si, že reklamný plagát vystihol tvoju osobnosť?
- Čo podľa teba v hodnotení ešte chýba, čo by si doplnil?
- Ktoré hodnotenie bolo najvýstižnejšie?
- Čo sa ti na tejto aktivite najviac páčilo? Zdôvodni prečo.

Transfer:

Kedy ťa naposledy pochválili rodičia? Za čo ťa pochválili? Aký si mal z toho pocit?

9. SPOMIENKA NA ÚSPECH

Ciel: Uvedomiť si význam dobrých skutkov. Naučiť sa pomáhať slabším a sociálne znevýhodneným. Dokázať prijímať hodnotenie od iných.

Čas: 25 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Žiaci sedia v kruhu v pohodlnej pozícii a uvoľnene počúvajú upokojujúci a pomalý hlas učiteľa, ktorý hovorí: „Zatvorte si oči a predstavte si situáciu, v ktorej ste urobili niečo dobré...“ Učiteľ môže ďalej pokračovať: „Ste spokojní a hrdí sami na seba, lebo...“, „Máte radosť z toho, že ste urobil dobrý skutok...“, „Cítite sa nesmierne šťastní...“, „Plne si to uvedomujete...“ Potom žiaci otvoria oči a rozprávajú sa o svojich pocitoch, o tom, čo urobili, či ich niekto pochválil, vyzdvihol ich dobrý skutok.

Reflexia:

- Aký si mal pocit, keď si rozprával o dobrom skutku, ktorý si urobil?
- Urobil by si to znova, i keď to určite nebolo pre teba ľahké?
- Myslíš si, že by si ľudia mali navzájom viac pomáhať?
- Ako si sa cítil, keď ťa niekto pochválil?
- Aký dobrý skutok si urobil v rámci svojej triedy?

Transfer:

Kto najviac potrebuje našu pomoc? Akými spôsobmi si ľudia navzájom pomáhajú?

10. HRA NA PRAVDU

Ciel: Dokázať prijať hodnotenie iných a negatívnu skutočnosť prehodnotiť. Upevňovať a rozvíjať sebaovládanie.

Čas: 15 min.

Pomôcky: lopta

Vlastná herná činnosť:

Deti sedia v kruhu na koberci. Hru začína vychovávateľ, ktorý odgúľa loptu

niektorému dieťaťu a povie: „Loptu ti posúvam, pretože ti chcem povedať pravdu...“ (povie, čo sa mu nepáči na správaní dieťaťa). Dieťa musí kritiku prijať a povedať pred ostatnými, čo môže na sebe zmeniť. Hra pokračuje, kým sa nevystriedajú všetky deti.

Reflexia:

- Vedel si prijať kritiku, ako si sa cítil?
- Súhlasil si s kritikou?
- Kedy môže kritika človeku pomôcť?
- Kedy mu môže poškodiť?
- Porozmýšľaj, či patíš medzi tých, ktorí radi kritizujú?

Transfer:

Kto ťa z rodičov najviac kritizuje? Kto ťa naopak najviac chváli? Po príchode domov pochváľ svojich súrodencov alebo rodičov.

Tematický celok: Tvorivosť a iniciatíva

Existuje množstvo hier zameraných na rozvoj tvorivosti detí. Zaradené ukážky hier sú zamerané na rozvoj tvorivosti v rôznych oblastiach, na rozvoj tvorivosti v medziľudských vzťahoch, pri riešení vzniknutých problémov.

11. UHÁDNI PRÍSLOVIE

Ciel: Naučiť sa tvorivo riešiť každodenné problémy.

Čas: 25 min.

Pomôcky: kartičky s ľudovými prísloviami o rodine, o medziľudských vzťahoch atď.

Vlastná herná činnosť:

Žiakov rozdelíme na skupiny po 3 – 4 hráčoch. Kapitán prvého družstva si vylosuje kartičku s ľudovým príslovím. Skupina odíde za dvere, aby sa dohodla, ako príslovie stvárni pomocou pantomímy. Ostatní spolužiači hádajú, o aké príslovie ide. Takto sa vystriedajú všetky skupiny.

Reflexia:

- Ako sa vám spolupracovalo v skupine?
- Bolo pre vás ťažké znázorniť príslovie bez slov? Zdôvodnite prečo.
- Podľa akých znakov sa vám podarilo príslovie uhádnuť?
- Vysvetlite význam príslovia.

➤ Aké príslovia by ste ešte doplnili?

Transfer: Vedeli by ste uviesť príklady prísloví z vášho okolia?

12. TELEGRAM

Cieľ: Rozvíjať fantáziu, kreativitu a originalitu pri riešení rôznych životných situácií.

Čas: 20 min.

Pomôcky: ceruzka, papier

Vlastná herná činnosť:

Deti rozdelíme na skupiny po 3 – 4. Pre všetky skupiny zadáme rovnaké slovo, napr. PREŠOV. Úlohou detí je napísať v určenom časovom limite čo najoriginálnejší telegram, ktorého slová sa začínajú na písmená zadaného slova.

Napríklad:

P	R	E	Š	O	V
R	Ý	Š	I	D	R
I	CH	T	M		A
C	L	E	O		N
E	I		N		O
S	K				V
T	O				A
U	M				
J					
E					

Reflexia:

- Zhodnoťte prácu svojej skupiny.
- Ktorý z telegramov bol najoriginálnejší? Zdôvodnite prečo.
- Vytvorte aj z iných slov podobné telegramy.
- Vymenujte podobné slová a prečítajte telegramy, ktoré ste z nich vytvorili.

Transfer:

Akým spôsobom v súčasnosti oznamujeme dôležité skutočnosti? Spýtajte sa rodičov, pri akých príležitostiach posielali telegramy.

Tematický celok: Komunikácia a vyjadrovanie citov

Z hľadiska prosociálnosti sa citom venujeme preto, aby deti vedeli rozpoznať, identifikovať a usmerňovať svoje city ako jednu zo základných podmienok sebazoznania, duševnej hygieny a seba výchovy, aby sa naučili vyjadrovať city ako dôležitý predpoklad komunikácie, empatie, základov budovania medziľudských vzťahov a schopnosti porozumieť iným (Ivanová, Kopinová, Líšková, 2005, s. 13).

13. ČO PREZRADÍ TAMTAM

Cieľ: Vedieť otvorene vyjadriť svoje city a identifikovať ich. Uvedomiť si rozdiel medzi pozitívnymi a negatívnymi citmi. Vedieť komunikovať bez slov, iba pomocou zvukov.

Čas: 20 min.

Pomôcky: malý bubon

Vlastná herná činnosť:

Jedno dieťa chodí okolo ostatných, ktoré sedia v kruhu, a bubnuje. Podľa toho, ako sa cíti, bubnuje tichšie alebo hlasnejšie. Ostatní počúvajú a ich úlohou je zistiť, ako mu je. Ten, kto jeho náladu uhádne ako prvý, pokračuje v hre a vyjadruje svoje city.

Reflexia:

- Čo bolo ťažšie, vyjadrovať náladu pomocou bubna alebo hádať, ako sa spolužiak cíti?
- Pomohlo ti, keď si mohol vyjadriť, čo práve cítiš?
- Ako ľudia vyjadrujú svoje pocity, keď sú veselí, smutní, nahnevaní, šťastní...?
- Zhodnoť spôsob tejto komunikácie.

Transfer:

Skúste si zaviazat' oči a vnímať zvuk bubna iba sluchom, skúste sa vcítiť do nevidiaceho človeka, ako vníma okolitý svet.

14. TAKTO SA DNES CÍTIM

Cieľ: Naučiť sa porozumieť svojim citom a vedieť ich vyjadriť.

Čas: 15 min.

Pomôcky: kartičky s nakreslenými tvármi, ktoré vyjadrujú rôzne nálady (smutnú, veselú, nahnevanú, nešťastnú, plačlivú, bojzlivú...).

Vlastná herná činnosť:

Kartičky položíme na stôl obrázkami dole. Žiaci sedia v kruhu. Jeden z nich si vyberie kartičku a zdvihne ju. Kto sa cíti tak, ako znázorňuje tvár na kartičke, zdvihne ruku. Postupne sa žiaci vystriedajú podľa počtu kartičiek. O svojich pocitoch sa v závere porozprávajú.

Reflexia:

- Bolo ťažké predstaviť si svoju náladu podľa obrázkov?
- Čo na tom bolo najťažšie?
- Spomeňte si, kedy ste sa naposledy cítili veľmi smutní a kedy zasa veľmi veselí. Porozprávajte svoje zážitky spolužiakom.
- Vedeli by ste vymyslieť aj iné tváre znázorňujúce náladu?
- Vymyslíte obmenu tejto aktivity.

Transfer:

Všimnite si u svojich rodičov, starých rodičov a súrodencov, čo ich vie najviac rozveseliť a kedy sú najviac smutní, v akých životných situáciách.

15. TAŠKA PRÍJEMNÝCH POCITOV

Cieľ: Objavovať a uvedomiť si vlastné pocity, dokázať o nich otvorene hovoriť. Dokázať vnímať predmety hmatom.

Čas: 15 min.

Pomôcky: taška alebo kartónová škatuľa, plastelína, guma, vata, kožušina, igelitové vrecúško, špongia.

Vlastná herná činnosť:

Môžeme použiť látkovú tašku alebo kartónovú škatuľu, do ktorej dáme kúsky rôznych materiálov hmatovo rozdielnych, napr. plastelínu, gumu, vatu, kožušinu, igelitové vrecúško, špongiu atď. Deti postupne prichádzajú k taške (škatuli) a hmatom rozlišujú látky, ktoré sú im príjemné na dotyk a ktoré sú im naopak nepríjemné. Spoločne ich vyhodnotia a porozprávajú sa o svojich pocitoch.

Reflexia:

- Povedzte, ktoré látky ste si vybrali ako nepríjemné na dotyk?
- Prečo ste si vybrali práve tieto látky?
- Ktoré látky vám boli príjemné? Zdôvodnite prečo.
- K akým pocitom by ste ich prirovnali?
- Ktoré veci v triede sú vám príjemné?

Transfer:

Porozprávajte, ktoré predmety v prírode, v škole, doma sú vám na dotyk príjemné a ktoré nepríjemné. Zamyslite sa nad tým, ako komunikujú nevidiaci a nepočujúci, porozprávajte o svojich skúsenostiach s takýmito ľuďmi.

Tematický celok: Empatia

Hry, ktoré sme zaradili do tohto tematického celku, môžu pomôcť deťom na primeranej úrovni pochopiť podstatu a význam empatie, vytvoriť elementárne základy sociálnej empatie, cez **hernú** činnosť prežívať myšlienky a city spoločne so svojimi spolužiakmi.

16. OKAMŽIKY ŠŤASTIA

Ciel: Vcítiť sa do prežívanej radosti a naučiť sa ju odovzdávať.

Čas: 15 min.

Pomôcky: malý bubon

Vlastná herná činnosť:

Deti chodia v rytme bubna po miestnosti tak dlho, kým bubnovanie náhle neutíchne. Predstavujú si situáciu, v ktorej sa cítia najšťastnejšie. Keď opäť začujú zvuk bubna, prejavia mimikou, gestom aj zvukom, ako prežívajú pocit šťastia (môžu pri tom vyskakovať, radostne jasať, vzájomne sa objímať a pod.). Pri opätovnom zvuku bubna utvoria kruh a spoločne diskutujú o pocitoch radosti, ktoré zažívali.

Reflexia:

- Ako ste sa cítili pri vyjadrovaní pocitov radosti?
- Kedy prežívate najväčšie pocity radosti?
- Bolo ťažké vytvoriť si predstavu radosti a šťastia? Zdôvodnite prečo.
- Zhodnoťte túto aktivitu.
- Vymyslite obmenu tejto aktivity.

Transfer:

Podľa čoho viete vo svojej rodine rozpoznať, kto sa ako cíti? Viete sa vcítiť do toho, čo práve niektorý z členov vašej rodiny prežíva? Ako to na vás pôsobí?

17. LOĎ V HMLE

Cieľ: Vedieť pochopiť situáciu iných ľudí prostredníctvom vlastných zážitkov.

Čas: 15 min.

Pomôcky: šatka na zaviazanie očí

Vlastná herná činnosť:

Deti budú predstavovať lode, ktoré zablúdili v hmle a potrebujú sa bezpečne dostať do prístavu. Určíme štart a cieľ, čiže prístav. Deti postupne prichádzajú na štart so zviazanými očami. Snažia sa čo najskôr dostať do cieľa. Na dezoorientáciu môžeme hráča zatočiť alebo v rýchlosti zmeniť niečo na trase, po ktorej pôjde (posunúť stoličku, postaviť loptu na trasu.). V tejto aktivite sa postupne vystriedajú všetci. Vychovávateľ musí dbať na bezpečnosť.

Reflexia:

- Ako ste sa cítili, keď ste mali zviazané oči?
- Podarilo sa vám bez problémov dostať do cieľa?
- Pomáhal vám niekto zo spolužiakov?

Transfer:

Ako by ste mohli pomôcť nevidiacemu človeku? Čo je pre nevidiacich dôležité?

Tematický celok: Asertivita

Asertívne správanie v primárnom vzdelávaní je implementované do jednotlivých tematických celkov tak, aby posilňovalo individualitu osobnosti dieťaťa a viedlo ho k uvedomeniu si významu nenásilného riešenia problémov. Aktivity tohto tematického celku sa zaraďujú najmä do tematických celkov Ľudská dôstojnosť a sebaúcta, Empatia a aplikačných tém.

18. REKLAMNÝ AGENT

Cieľ: Vedieť sa asertívne správať a dokázať povedať „NIE“ na negatívne podnety.

Čas: 25 min.

Pomôcky: kartičky s nakreslenými nezmyselnými výrobkami (napr. svietiaci kvetináč, chodiaca lampa, samožehliaca žehlička, tabletky proti neposlušnosti, sprej proti hlúposti)

Vlastná herná činnosť:

Žiakov rozdelíme na skupiny po 3 – 4 hráčoch. Podľa počtu skupín určíme aj počet reklamných agentov. Každý reklamný agent si vylosuje jednu kartičku s nezmyselným výrobkom a vyberie sa k určenej skupine. Skupina predstavuje rodinu, ktorá musí dostatočne argumentovať, prečo si daný výrobok nekúpi. Agent naopak musí robiť všetko pre to, aby výrobok predal. Vyhráva ten, kto dokáže agentovi odolať, dokáže povedať jednoznačné „nie“. Učiteľ koordinuje a sleduje priebeh aktivity, aby žiaci nepoužívali vulgárne slová a aby dodržiavali pravidlá slušnej komunikácie.

Reflexia:

- Dokázali ste v skupine odolávať reklamnému agentovi?
- Kto v skupine dokázal najviac odolávať reklamnému agentovi?
- Akým spôsobom vás reklamný agent presviedčal?
- Ktorý z predávaných predmetov sa vám zdal najnezmyselnejší?
- Ktorý z predávaných predmetov bol najoriginálnejší a nápaditý?
- Ako sa pracovalo reklamnému agentovi?
- Vedel reklamný agent odolávať skupine?
- Čo si myslíte, ako sa cítil reklamný agent, keď dostával samé negatívne odpovede? Zdôvodnite prečo.

Transfer:

Stretli ste sa už niekedy s takýmto predajom? (Ak ste sa ešte neocitli v takejto situácii, porozprávajte spolužiakom, ako by ste reagovali.)

19. VADÍ – NEVADÍ

Ciel: Nachádzať možnosti, ako vychádzať v ústrety iným. Naučiť sa však povedať aj „nie“, ak požiadavky zo strany druhého majú negatívny charakter alebo by z nejakého dôvodu mohli osobe uškodiť, alebo ju zosmiešniť.

Čas: 20 min.

Pomôcky: kartičky so zadanými úlohami (napr. zaspievaj pesničku o vode, povedz hádanku, povedz pranostiku, vytvor zaujímavý príklad, zarecituj básničku, urob drep, zatancuj...)

Vlastná herná činnosť:

Deti sedia v kruhu. Vychovávateľ (pri väčších deťoch aj určený hráč) sa postupne pýta VADÍ – NEVADÍ? Ak dieťa odpovie NEVADÍ, vylosuje si kartičku

s úlohou, ktorú musí splniť. Ak odpovie VADÍ, vypadáva z hry. Ich momentálne rozhodnutie rešpektujeme. V hre pokračujeme 2 – 3 kolá.

Reflexia:

- Ako by ste zhodnotili túto aktivitu, zhodnoťte pozitíva aj negatíva (pre menšie deti: čo sa vám páčilo a naopak nepáčilo)?
- Ako ste sa cítili, keď ste museli splniť dané úlohy?
- Vyskytli sa úlohy, ktoré by ste vôbec nesplnili? Zdôvodnite prečo.
- Čo sa vám zdalo na úlohách ťažké?
- Skúste vymyslieť ďalšie úlohy.

Transfer:

Ktoré úlohy ti najviac prekážajú doma a ktoré v škole?

20. VESELÝ A SMUTNÝ

Cieľ: Uvedomiť si, prečo reagujeme tak, ako reagujeme, prečo vieme automaticky povedať „nie“ alebo negativisticky zareagovať bez toho, aby sme zdôvodňovali svoj krok, svoje rozhodnutie.

Čas: 25 min.

Pomôcky: fixky, nožnice, výkres

Vlastná herná činnosť:

Žiaci sedia v kruhu na koberci. Všetci spoločne vytvoria z výkresu dve tváričky, jednu zamračenú, druhú usmiatu. Oči vystrihnú tak, aby hráč, ktorý si ju priloží na tvár, videl na spolužiakov. Žiakov rozdelíme na dvojice. Prvá dvojica si sadne do kruhu oproti sebe. Vylosuje si jednu z dvoch tváričiek. Veselý žiak si priloží masku na tvár a vysloví nejakú vetu, ktorá musí byť vždy príjemná, milá, optimisticky naladená. Druhý žiak – smutný okamžite reaguje negatívnou vetou. Hra sa končí, keď sa vystriedajú všetci žiaci.

Ukážka rozhovoru:

Pôjdeme po obede von.	Nie, nie, určite bude pršať.
Mám radosť z nového balónika.	Ten balónik určite praskne.
Hurá, zajtra pôjdeme do ZOO.	To ma nebaví, nemám rád zvieratá.
Ukážem ti pekné knihy.	Mne sa viac páčia filmy ako knihy.
Dám ti výbornú čokoládu.	Nemám rád čokoládu.

Reflexia:

- Podarilo sa vám pohotovo odpovedať spolužiakovi?
- Ako ste sa cítili, keď vám spolužiak odpovedal negatívne?
- Porozmýšľajte, prečo tak reagoval?
- Bolo by pre vás prijateľnejšie, keby spolužiak aj vysvetlil, prečo reagoval negatívne? Zdôvodnite prečo.
- Vedeli by ste povedať, aké reakcie prevažujú u vás (smutné – veselé)?

Transfer:

Skúste na všetky vety odpovedať pozitívne. Vyskúšajte si to aj pri odpovediach doma.

Tematický celok: Reálne a zobrazené vzory

Prostredníctvom hry môžeme deťom pomôcť orientovať sa v modeloch správania, rozpoznať negatívne a pozitívne správanie, vychovávať kritického diváka.

21. ČO TAM NEPATRÍ?

Cieľ: Nachádzať pozitívne prosociálne vzory v bezprostrednom okolí (rodičia, priatelia, učitelia, spolužiaci).

Čas: 20 min.

Pomôcky: kartičky so slovami (ukážky vzorových kartičiek sú uvedené v postupe aktivity)

Vlastná herná činnosť:

Žiakov rozdelíme na skupiny po štyroch. Každá skupina si vylosuje kartičku, na ktorej sú uvedené slová vyjadrujúce pozitívne alebo negatívne vlastnosti. Úlohou skupiny je z určitého počtu slov vybrať jedno, ktoré na danú kartičku nepatrí. Každá skupina uvedie, ako pri výbere postupovala. Vysvetlí význam všetkých slov na kartičke a zdôvodní, prečo vybrala práve konkrétne slovo.

Príklady kartičiek:

- šikovný, pravdovravný, falošný, samostatný, odvážny
- zhovievavý, dobrosrdečný, nevlúdny, trpezlivý, spravodlivý
- lakomý, klebetný, pracovitý, ľahkovážny, chamtivý

lenivý

usilovný

arogantný

pyšný

kamarátsky

Reflexia:

- Bolo ťažké vybrať slovo, ktoré na danú kartičku nepatrí?
- Vedeli ste vysvetliť význam všetkých slov?
- Ktoré slová ste nevedeli vysvetliť?
- Kto je pre vás vzorom? Aké z vlastností má váš vzor?
- Ktorú vlastnosť považujete za najcennejšiu?

Transfer:

Poznáte vo svojom okolí osobu, ktorá má niektoré z uvedených vlastností? Vymenujte svoje pozitívne vlastnosti. Ktorú vlastnosť by ste u seba chceli zmeniť?

22. KTO SOM? KÝM SOM?

Ciel: Uvedomiť si rozdiely medzi chlapcami a dievčatami. Vedieť si vybrať ten správny vzor.

Čas: 25 min.

Pomôcky: kartičky s menami spolužiakov, zatvárací špendlík

Vlastná herná činnosť:

Každému žiakovi pripneme na chrbát meno spolužiaka z triedy, skupiny. Žiak chodí po triede a kladie ostatným otázky s cieľom uhádnuť meno, ktoré má na chrbte. Spolužiaci môžu odpovedať iba „áno“ alebo „nie“. Na záver sa o aktivite porozprávame.

Reflexia:

- Ako ste sa cítili s menom spolužiaka na chrbte?
- Bolo pre vás ťažké vymyslieť vhodnú otázku?
- Koho ste hádali ľahšie, chlapcov alebo dievčatá? Zdôvodnite prečo.
- Ktorý zo spolužiakov by mohol byť pre vás vzorom? Zdôvodnite prečo.
- Vymyslíte obmenu tejto aktivity, môžete použiť mená slávnych osobností (herci, športovci, speváci, vedci...).

Transfer:

Porozprávajte sa, koho zo slávnych osobností by ste si vybrali za svoj vzor a prečo.

Tematické celky: Spolupráca, pomoc, darovanie, delenie sa, prosociálnosť v osobných vzťahoch a Komplexná prosociálnosť

Sú cieľovou rovinou prosociálnej výchovy, ktorá dáva zmysel všetkým pred-

chádzajúcim témam. V týchto témach sú hry zamerané na utváranie koopeatívneho správania, nezištnej pomoci iným a uspokojenie z tejto činnosti. Komplexná prosociálnosť je vyvrcholením rozvoja sociálnych zručností, postojov a správania. V mladšom školskom veku ide o získanie tejto sociálnej kvality osobnosti, ktorá sa zatiaľ prejavuje v rovine vzájomného bezvýhradného prijatia sa v rámci rodiny, triedneho spoločenstva, naučiť sa prijať odlišnosti v rámci etnických a národnostných skupín, osôb na okraji spoločnosti (Ivanová, Kopinová, Líšková, 2005, s. 23).

Hry zaradené do týchto tematických celkov sú zostavené tak, aby deti získavali základné poznatky o odlišnostiach (inakosti), viedli k vzájomnej tolerancii, úcte a spolupráci.

23. PRIVEZ MI DARČEK

Ciel: Vnímať a prežívať prosociálnosť. Naučiť sa podeliť a darovať.

Čas: 30 min.

Pomôcky: mapa Slovenskej republiky

Vlastná herná činnosť:

Žiaci sedia v kruhu. Jeden žiak je určený ako cestovateľ, ktorý práve odchádza na cesty, a informuje ostatných, akými mestami bude prechádzať (napr. Žilina, Nitra, Zvolen, Košice, Levoča atď.). Úlohou spolužiakov je vymyslieť na začiatocné písmeno daného mesta darček, ktorý mu cestovateľ prinesie. Ak si oslovený spolužiak nevie rýchlo spomenúť na nejaký vhodný predmet, vystrieda hráča – cestovateľa a hra pokračuje ďalej.

Reflexia:

- Páčila sa ti táto aktivita?
- Bolo ťažké vymýšľať na dané písmená rôzne predmety?
- Prečo si dávame darčeky?
- Aké darčeky najradšej daruješ svojim blízkym?
- Podľa čoho vyberáš darček pre svojho kamaráta?
- Je lepšie darčeky dostávať alebo dávať?
- Aké pocity prežívaš, keď obdarúvaš svojich blízkych alebo priateľov?

Transfer:

Porozprávaj, aký darček si naposledy dostal/a, pri akej príležitosti, aký darček si naposledy daroval, komu a pri akej príležitosti. Aký darček by ti urobil najväčšiu radosť?

24. ČAROVNÁ FAZUĽA

Cieľ: Naučiť sa zámerne priať a robiť dobro iným.

Čas: 30 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Žiaci sedia v kruhu s rukami za chrbtom a podávajú si fazuľu. Jeden určený hráč sedí uprostred a sleduje ostatných spoluhráčov. Po určitom čase zvolá „stop!“. Vtedy žiaci podávanie fazule ukončia a ruky zovreté v päšť otočia smerom do kruhu. Hráč, ktorý podávanie fazule zastavil, háda, u koho zostala. Má tri pokusy. Ak, uhádne, dostane pozitívne ohodnotenie (usmiate slniečko). Ten, u koho fazuľa zostala, môže vysloviť želanie a pokračuje v hádaní. V hre pokračujeme ešte 3 – 4 kolá.

Reflexia:

- Darilo sa vám podávať fazuľu bez problémov?
- Ako sa vám spolupracovalo v skupine?
- Bolo ťažké uhádnuť, kto má fazuľu?
- Čie želanie sa vám najviac páčilo?
- Pri akých príležitostiach si ľudia vyslovujú želania?

Transfer:

Aké pranie si naposledy dostal? Pošli svojim rodičom pranie. Pri akej príležitosti ho pošleš, k čomu im budeš priať?

25. JOGURTOVÉ ÚLOHY

Cieľ: Naučiť sa podeliť, obdarovať sa navzájom a otvorene poďakovať za pomoc.

Čas: 15 min.

Pomôcky: lístočky s rôznymi úlohami (napr.: ospravedlň sa spolužiakovi, ktorému si ublížil, poďakuj za pomoc, urob dobrý skutok, požiadaj o pomoc, daruj kamarátovi darček...), jogurtové tégly

Vlastná herná činnosť:

Deti sedia v kruhu, uprostred ktorého sú rozložené obrátené jogurtové tégly. V každom téglyku je schovaný lístoček s úlohou. Žiaci si postupne vyberajú jednotlivé úlohy a snažia sa ich splniť.

Reflexia:

- Páčila sa ti táto aktivita?

- Bolo ťažké jednotlivé úlohy splniť, ako si sa pri tom cítil?
- Potešil ťa darček od spolužiaka?
- Prečo si ľudia navzájom nezištne pomáhajú?

Transfer:

Ako pomáhaš svojim blízkym? Kedy si naposledy poďakoval svojim rodičom a za čo si im poďakoval? Porozprávaj, ako sa vieš podeliť so svojím súrodencom (súrodencami, svojimi blízkymi).

26. IBA ŠTATISTIKA

Cieľ: Zoznámiť sa navzájom, naučiť sa počúvať a akceptovať.

Čas: 15 min.

Pomôcky: zoznam rôznych otázok

Vlastná herná činnosť:

Učiteľ si pripraví otázky na lepšie vzájomné spoznávanie. Žiaci sa podľa vyslovenej otázky zaradia do im vyhovujúceho radu.

Príklady otázok:

Pravý rad

kto rád rozpráva
 kto hrá na hudobnom nástroji
 kto vie plávať
 kto vie jazdiť na bicykli
 kto má rád špenát
 kto sa rád učí
 kto má rád matematiku
 kto už spal pod stanom
 kto sa vie lyžovať
 kto má starkých na dedine
 kto rád spieva

Ľavý rad

kto rád mlčí
 kto nehrá na žiadnom nástroji
 kto nevie plávať
 kto nevie jazdiť na bicykli
 kto nemá rád špenát
 kto sa nerád učí
 kto nemá rád matematiku
 kto ešte nespál pod stanom
 kto sa nevie lyžovať
 kto nemá starkých na dedine
 kto nerád spieva

Reflexia:

- Ako sa vám táto aktivita páčila?
- Vedeli ste sa rýchlo presúvať do jednotlivých zástupov? Zdôvodnite svoju odpoveď.
- Vyskytla sa situácia, že by ste sa postavili do oboch radov?
- Vedeli by ste vymyslieť ďalšie otázky?
- Čo vám táto aktivita dala, čo ste sa ňou naučili?

Transfer:

Pouvažujte, kde by ste túto aktivitu ešte využili.

27. UROB RÝCHLO RAD

Ciel: Uvedomiť si a naučiť sa akceptovať odlišnosti spolužiakov a efektívne spolupracovať.

Čas: 20 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Žiaci sa snažia čo najrýchlejšie zoradiť podľa pokynov učiteľa: „Utvorte rad podľa:

- veľkosti,
- abecedy (krstné mená, inokedy priezviská),
- počtu písmen v krstnom mene,
- dĺžky vlasov,
- počtu gombíkov na oblečení,
- farby oblečenia,
- súčtu cifier v dátume narodenia,
- súčtu cifier v telefónnom čísle,
- farby očí,
- farby vlasov,
- veľkosti nohy.“

Učiteľ volí otázky podľa vekovej kategórie, v nižších ročníkoch odporúčame jednoduchšie pokyny.

Reflexia:

- Bolo ťažké zoradiť sa podľa jednotlivých pokynov?
- Vedeli by ste doplniť ďalšie pokyny?
- Ako sa vám navzájom spolupracovalo?
- V čom sa navzájom líšite?
- Čo máte všetci spoločné?
- Čo ste sa navzájom o sebe dozvedeli?

Transfer:

Čím sa líšia od nás Afričania? Vedeli by ste nájsť odlišnosti v spôsobe života nás a Eskimákov? Čo máme spoločné s obyvateľmi Číny? Čo majú spoločné ľudia na celom svete?

Aplikačné témy

Rodina

28. ČO POTREBUJEME K ŠŤASTIU?

Cieľ: Uvedomiť si hodnoty rodiny a rodičovskej lásky.

Čas: 20 min.

Pomôcky: magnetofón, hárký papiera, pastelky

Vlastná herná činnosť:

Deti sa rozdelia na skupiny po troch a ticho sedia na zemi pri svojom hárku papiera. Rozmýšľajú, ktoré veci sú potrebné k šťastiu. Po spustení hudby tieto veci symbolicky nakreslia. Keď hudba dohrá, jednotlivé skupiny si navzájom porovnávajú kresby, ktoré predstavujú veci potrebné k šťastiu. Všetky spoločné veci si vypíšu na tabuľu a diskutujú, čo z nich je pre šťastný život skutočne najdôležitejšie.

Reflexia:

- Zhodnoťte prácu svojej skupiny.
- Bolo ťažké nakresliť symboly, ktoré vyjadrujú šťastie? Zdôvodnite prečo.
- Ktoré veci predstavujúce šťastie ste mali spoločné?
- V čom ste sa líšili?
- Vytvorte zo všetkých nakreslených vecí rebríčok – od vecí najnevyhnutnejších k šťastiu až po tie, ktoré sú menej potrebné.

Transfer:

Viete povedať, čo je najväčším šťastím pre vašich rodičov? Porozprávajte, čo je najväčším šťastím pre vás.

Ochrana prírody a životného prostredia

29. ČO NEPATRÍ DO PRÍRODY?

Cieľ: Rozvíjať iniciatívu na ochranu prírody a životného prostredia, vedieť pochopiť dôležitosť zachovania prírodných zdrojov pre budúce generácie a zdravie ľudí.

Čas: 45 min.

Pomôcky: umelá alebo papierová kvetina, plastová fľaša, noviny, zubná kefka, toaletný papier.

Vlastná herná činnosť:

Hry sa zúčastňujú jednotlivci alebo skupiny s 2 – 3 žiakmi. Učiteľ urobí

v prírode 10 – 15 zmien umiestnením vecí, ktoré tam nepatria (napr. na krík umelú alebo papierovú kvetinu, do trávy plastovú fľašu, noviny na konár, zubnú kefku na strom atď.). Žiaci spoločne s učiteľom prejdú tento úsek a ich úlohou je zapamätať si predmety (prípadne zapísať), ktoré do prírody nepatria. Vyhráva ten, kto má zapísané všetky predmety. Na spiatocnej ceste veci pozbierame a skontrolujeme zoznam zapísaných predmetov. Žiaci v triede diskutujú, ktoré veci do prírody nepatria a ako musíme prírodu ochraňovať.

Reflexia:

- Porozprávajte, aký ste mali pocit, keď ste v prírode zbadali veci, ktoré do nej nepatria?
- Čo sa vám páči na vašom regióne?
- Čo sa vám nepáči na vašom regióne?
- Mohli by ste niečo urobiť v jeho prospech?
- Navrhните zmeny, ktoré by ste mohli uskutočniť aj vy.

Transfer:

Kde v živote využijete skúsenosti z tejto aktivity? Ako môžete chrániť prírodu, čo pre ňu môžete urobiť vy?

4 Inscenačné metódy

4.1 Využitie inscenačných metód so zameraním na rozvoj komunikačných a sociálnych zručností a prosociálneho správania

Dramatizácia ako zážitková metóda skonkrétňuje danú situáciu, uľahčuje hlbšie prežiť a pochopiť jej obsah, oživiť ju, vyvolať hlbší záujem o ňu, zapamätať si ju a rozvíjať tvorivosť (Skalková, 1999, s. 186). Dramatizácia sa realizuje predovšetkým v dvoch podobách – v hraní roly a scénkach.

Hranie roly nemá vopred pripravený scenár – je zadaná iba situácia a roly, ktoré účastníci majú zahrať. Má otvorený koniec. Je užitočným nástrojom na rozvíjanie morálneho úsudku, rozhodovania, riešenia problémov a osvojovania sociálnych zručností.

Pri **scénkach** sú scenár a dej dopredu pripravené. Cieľom nie je riešenie problému, ale rozvíjanie komunikácie, prípadne prezentovanie nejakého modelu správania. Ukážky hier sú vybrané tak, aby svojím zameraním mohli byť využité vo výchove k prosociálnemu správaniu. Preto sme ich nezaradili podľa tematických celkov. Prelínajú sa v nich prvky, ktoré možno uplatniť pri objavovaní samých seba, rozvíjaní komunikačných zručností, tvorivosti, fantázie, spolupatričnosti, vzájomnej pomoci a spolupráce.

4.2 Praktické ukážky inscenačných metód k témam obsahu ETV

30. NÁJDI SI PRIATEĽA

Cieľ: Uvedomiť si, že pozdrav je prostriedok na vytváranie a vyjadrovanie vzťahu. Vnímať funkciu neverbálnych kontaktov (pohľad, úsmev, dotyk).

Čas: 15 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Deti sa prechádzajú v určitom priestore bez slov. Na znamenie učiteľa (napr.

potlesk) zastanú a s najbližšie stojacim dieťaťom utvoria dvojicu. Pozrú si do očí a usmiejú sa na seba. Na pokyn učiteľa sa ďalej prechádzajú a na znamenie si v ďalšej náhodnej dvojici podajú ruky. Opäť sa prechádzajú a na tretie znamenie sa s podaním ruky aj pozdravia.

Reflexia:

- Prečo sa ľudia pri stretnutí zdravia?
- Aké spôsoby pozdravu používajú?
- Z čoho pozostáva pekný a srdečný pozdrav pri stretnutí?
- Je pri pozdrave pohľad a úsmev dôležitý?
- Akú úlohu zohráva pri pozdrave podanie ruky?

Transfer:

Zahrajte sa, že stretávate svojich blízkych, známych, pani učiteľku alebo svojich spolužiakov. Pri pozdrave sa aj usmejte.

31. POKUŠITEĽ

Cieľ: Naučiť sa nadviazať kontakt, zbaviť sa hanblivosti pri nadväzovaní kontaktov.

Čas: 15 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Deti sa posadia do kruhu. Určený hráč stojaci uprostred kruhu podíde k ľubovoľnému sediacemu hráčovi a snaží sa ho rozosmiať, prinútiť k pohybu a pod. Pokušaný hráč nesmie reagovať, hovoriť, smiať sa, hýbať sa, musí sa však stále pozeráť do očí pokušiteľa. Dieťa, ktoré na pokušiteľa zareaguje úsmevom alebo pohybom, ide do kruhu do roly pokušiteľa.

Reflexia:

- Ako si sa cítil v úlohe pokušiteľa?
- Aké to bolo, keď tvoj protivník nereagoval na tvoje výzvy?
- Prečo niektorí ľudia nereagujú na náš úsmev, pozdrav, otázku a pod.?
- Poznáte niekoho vo svojom okolí, kto vám neodpovedá, keď sa mu prihovoríte?
- Čo by ste takému človeku poradili?

Transfer:

Keď vás niekto zo spolužiakov osloví, venujte mu pozornosť.

32. RÝCHLA REAKCIA

Ciel: Naučiť sa nadviazať kontakt, sústrediť sa na rozhovor, vedieť aktívne počúvať.

Čas: 15 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Deti utvoria dvojice, jeden z partnerov má na hlave klobúk. Obaja partneri sa tvária, že klobúk je neviditeľný, že o ňom nevedia, a vedú spolu dialóg. Hráč bez klobúka sa snaží v nestráženom okamihu rýchlo zobrať partnerovi klobúk z hlavy. Majiteľ sa ho však snaží rýchlou reakciou zachrániť. Potom si úlohy vymenia.

Reflexia:

- Ako ste sa cítili v tejto hre?
- Vedeli ste sa sústrediť na rozhovor?
- Bolo ťažké tváriť sa, že si nevšímate klobúk?
- Stalo sa vám pri rozhovore s rodičmi, učiteľom alebo kamarátom, že ste nevnímali, čo vám hovoria?
- Prečo je pri rozhovore dôležité sústrediť sa na to, čo jeden druhému hovorí?

Transfer:

Predvedte (ukážte), ako má prebiehať správny rozhovor.

33. VÝLET

Ciel: Vedieť správne používať neverbálnu komunikáciu a uvedomiť si jej význam v komunikácii.

Čas: 30 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Vychovávateľ vysvetlí deťom situáciu, ktorú budú improvizovať. Skupina detí je na výlete. Jedno z detí (určí vychovávateľ alebo hranie roly je dobrovoľné) zistí, že most, po ktorom prechádzajú, je vážne poškodený. Obáva sa, že deti, ktoré za ním cez most prejdú, sú v ohrození. Most by sa mohol prelomiť a ony by spadli do rieky. Situácia je veľmi vážna, pretože deti, ktoré stoja na druhom konci mosta, ho pre hukot vody nepočujú. Dieťa, ktoré prešlo cez most ako prvé, musí dávať svojim kamarátom neverbálne znamenia a signály (posunky,

gestá, mimika), aby situáciu pochopili. Prevedenie musí byť v plnej vážnosti. Deti sa striedajú a zároveň hľadajú najzrozumiteľnejšie gesto a pohyb.

Reflexia:

- Čo bolo pri tejto hre dôležité?
- Ako si porozumel znameniam svojho spolužiaka?
- Ktorý signál bol najlepší?
- Ako by si sa zachoval, keby sa ti prihodilo niečo podobné?

Transfer:

Zopakujte si telefónne čísla záchrannej služby.

34. OBCHOD

Cieľ: Vedieť správne používať neverbálnu komunikáciu a uvedomiť si jej význam v komunikácii.

Čas: 30 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Vychovávateľ vysvetlí deťom situáciu, ktorú budú vo dvojiciach improvizovať. Janko s Miškom sa vyberú na nákupy. Idú už neskoro, o chvíľu obchody zatvárajú. Janko do obchodu vojde, ale Miška už nepustia. Jeho úlohou je neverbálne, prostredníctvom gesta, mimiky vysvetliť kamarátovi, ktorý je v obchode, čo mu má kúpiť. Deti sa navzájom dohovárajú cez pomyselné sklo výkladu. Dvojica si vyberie ľubovoľný obchod (napr. drogéria, potraviny, športové potreby, hračky a pod.) aj druh tovaru (zubná kefka, mydlo, spray, syr, mlieko, lyže, korčule a pod.). Dvojica predvedie scénu ostatným deťom, ktoré hádajú, o aký predmet ide. Potom sa deti vystriedajú.

Reflexia:

- Ako ste sa cítili v tejto hre?
- Bolo pre vás ťažké predviesť vybratú vec?
- Ako sa vám spolupracovalo?
- Čo je podľa vás dôležité pri neverbálnej komunikácii?

Transfer:

Porozmýšľajte, v akých povolaniach sa používa neverbálna komunikácia, kedy sa ľudia dohovárajú posunkami a mimikou.

35. ZVIERATKÁ

Cieľ: Rozvíjať sebaúctu, vysloviť vďaku za vykonané dobro.

Čas: 15 min.

Pomôcky: kartičky s názvami, resp. obrázkami zvierat

Vlastná herná činnosť:

Deti sedia v kruhu. Učiteľ ich vyzve, aby si predstavili, že sa stratili v lese. Dostanú sa z neho iba tak, že napodobnia zvieratká. Deti si postupne vyťahujú kartičku so zvieratkom a napodobňujú ho. Ak ostatní uhádnu, aké zvieratko dieťa napodobňovalo, stane sa človekom. Dieťa odovzdá kartičku a to je znamenie, že je slobodné. Za vyslobodenie sa vhodným spôsobom poďakuje. Vytvára sa tak atmosféra radosti a slobody. Každému vyslobodenému ostatní zatlieskajú a tým ohodnotia jeho výkon.

Reflexia:

- Ako si sa cítil po vyslobodení?
- Ako si sa poďakoval?
- Čo bolo na úlohe najťažšie?
- Koľko zvieratiek si uhádol?

Transfer:

Kde sa cítiš najlepšie, porozprávaj sa o tom so svojim kamarátom.

36. AUTÍČKA

Cieľ: Naučiť sa dôverovať a byť spoľahlivý.

Čas: 20 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Aktivita môže nadviazať na rozhovor s deťmi o situáciách, v ktorých sa musíme spoľahnúť na iných ľudí, napríklad keď sme chorí, alebo sme v neznámom prostredí, v meste, v lese a podobne. Deti rozdelíme na dvojice, jedno z dvojice stojí vpredu a predstavuje auto. Druhé dieťa za ním je vodič a „auto“ môže držať okolo pásu alebo za pleciami. Dieťa predstavujúce auto má zatvorené oči, je úplne odkázané na svojho šoféra. Dvojice sa pohybujú voľne po triede, pričom šoféri dávajú pozor, aby autá do seba nenarazili. Dvojice si po chvíli vystriedajú úlohy, resp. učiteľ vytvorí rôzne dvojice detí.

Reflexia:

- Čo bolo podľa teba ťažšie, byť autíčkom, alebo byť šoférom?

- Čo si pociťoval, keď si predstavoval auto?
- Dôveroval si svojmu spolužiakovi?
- Ako by sme si mohli v našej triede pomáhať?
- Prečo je dôležité pomáhať tým, ktorí našu pomoc potrebujú?

Poznámka: Na záver aktivity môže učiteľ spolu so žiakmi vyvodiť pravidlo alebo heslo, ktoré bude platiť v skupine, triede. Napríklad spoľahlivosť, dôvera, pomoc alebo zodpovednosť, pravidlo môže byť doplnené kresbou autíčka a umiestnené na nástenke.

37. HOROSKOP

Cieľ: Uvedomiť si niektoré zo svojich vlastností.

Čas: 30 min.

Pomôcky: znamenia zverokruhu

Vlastná herná činnosť:

V úvodnom rozhovore vychovávateľ prostredníctvom otázok overí, do akej miery deti ovládajú znamenia zverokruhu, ako aj typické znaky svojho znamenia. V prípade, že niektoré z detí nepoznajú svoje znamenie, vychovávateľ mu prečíta stručnú charakteristiku. Po úvodnom rozhovore si deti premyslia, v čom sa ich vlastnosti zhodujú s prerozprávajúcou (rozprávajú deti, ktoré poznajú svoj horoskop) alebo prečítanou charakteristikou znamenia, v ktorom sa narodili. V druhej časti tejto aktivity si žiaci premyslia pohybovú etudu, ktorou by v skratke vystihli svoje charakterové vlastnosti. V prípade, že sa deti navzájom dobre poznajú, môžu ohodnotiť prejav spolužiaka, ako sa mu podarilo pohybom, gestami, mimikou (ale bez slov) vyjadriť svoje pocity a vlastnosti.

Reflexia:

- Poznal si svoj horoskop.
- Našiel si vlastnosti, ktoré máš spoločné s vlastnosťami charakterizujúcimi tvoje znamenie?
- Bolo ťažké vymyslieť etudy na svoje vlastnosti?
- Vieš, ktorá vlastnosť ťa najviac charakterizuje?
- Ktoré tvoje vlastnosti v charakteristike neboli?
- Máš aj vlastnosti, ktoré chceš zmeniť?

Transfer:

Porozmýšľaj, ako by si zmenil niektoré svoje vlastnosti, napíš si postup, ako budeš postupne na ich zmene pracovať.

38. STRAŠIAK

Cieľ: Prijat' a pochopiť aj človeka, ktorý nám je menej sympatický.

Čas: 15 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Časť detí bude predstavovať strašiakov v poli a postaví sa do stredu. Ostatné deti postupne prichádzajú k strašiakom a oslovujú ich. Strašiaci môžu reagovať len neverbálne. Postupne sa z aktivity môže vytvoriť celý príbeh.

Reflexia:

- Ako si sa cítil v úlohe strašiaka?
- Za akého strašiaka ťa spolužiaci považovali (dobrého či zlého)?
- Ako sa k tebe správali?
- Ako si sa ty správal k strašiakovi?
- Je strašiak v poli užitočný, aj keď vyzerá nepekne?
- Stretol si človeka, ktorý ti nie je sympatický?
- Je aj na ňom niečo dobré?
- Pomohol by si mu, ak by to potreboval?

Transfer:

Prihovor sa spolužiakovi, s ktorým sa nekamarátiš.

39. OŽIVENÉ OBRAZY

Cieľ: Vedieť spolupracovať, spoznať a identifikovať dobré a zlé vlastnosti.

Čas: 45 min.

Pomôcky: obrázky z časopisov, na ktorých sú ľudia v rôznej činnosti (na obrázku by mali byť znázornené najmenej dve postavy rôzneho veku, pohlavia, ktoré sú v určitej nálade a atmosfére)

Vlastná herná činnosť:

Vedúci hry vytvorí skupiny s takým počtom detí, ktorý zodpovedá počtu osôb na obrázkoch. Každá skupina si sama rozdelí osoby z obrázka, ktoré bude predstavovať. Deti vo svojej role znázorňujú a rozvíjajú činnosť postavy podľa obrázka. Vychovávateľ dohliada, aby deti začínali presne z tej istej polohy ako na obrázku. Úlohou detí je, aby vymysleli pokračovanie príbehu zachyteného na obrázku.

Reflexia:

- Ako si sa cítil v úlohe postavy z obrázka?
- Vybral si si postavu sám, alebo ti bola pridelená?
- Bolo pre teba ťažké premeniť sa na postavu z obrázka?
- Ako sa ti spolupracovalo s ostatnými členmi skupiny?
- Ako sa skončil váš príbeh?
- Čo by si poradil postavám z obrázka, keby ožili?
- Môžeme aj v skutočnom živote niečo zmeniť?

Transfer:

Porozmýšľaj, čo by si chcel na sebe zmeniť a ako by si to mohol dosiahnuť.

Variant:

1. Deti vymyslia príbeh a situáciu s pozitívnym koncom, celý dej zahrajú.
2. Deti vymyslia príbeh a situáciu s negatívnou reakciou a zlým koncom, celý dej zahrajú.

40. SÚSOŠIE

Cieľ: Spoznať výhody spolupráce, rozvíjať tvorivosť.

Čas: 30 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Vychovávateľ vysvetlí deťom, že ich úlohou je vytvoriť súsošie. Môže to byť súsošie, ktoré poznajú, alebo si môžu sochy vymyslieť. Deti sa rozdelia na skupiny a znázornia jednotlivé sochy predstavujúce súsošie. Ostatné deti hádajú, čo súsošie predstavuje, a hodnotia, ako sa ho skupine podarilo vystihnúť.

Reflexia:

- Ako ste sa cítili v tejto hre?
- Vedeli ste sa navzájom dohodnúť?
- Aké súsošie ste predstavovali?

Transfer:

Pozrite sa, aké sochy sa nachádzajú vo vašom okolí, meste a čo predstavujú.

41. HRA S VERŠAMI

Cieľ: Spoznať výhody spolupráce, rozvíjať tvorivosť.

Čas: 30 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Vychovávateľ vysvetlí deťom, že budú napodobňovať rôzne situácie, ale môžu medzi sebou komunikovať len veršami detskej riekanky.

Môže to byť napríklad básnička Spadla hruška zelená, rozbila si kolená, teraz plače na zemi, dobré lieky dajte mi. Ty si hruška nezbedník, nepomôže ti už nik, veď si dobre vedela, že si ešte nezrelá.

Deti vytvoria 4- až 5-členné skupiny, pričom každá skupina dostane inú úlohu, napríklad napodobniť:

- recepcnú v hoteli v rozhovore s hotelovým návštevníkom,
- tetky na trhu, ktoré predávajú zeleninu,
- hlásenie oznamu v miestnom rozhlase,
- posledné zvolanie z hladomorne,
- športového komentátora počas priameho prenosu MS v hokeji a pod.

Reflexia:

- Ako sa vám v skupine spolupracovalo?
- Bolo náročné dohodnúť sa na improvizácii danej úlohy?
- Čo ste si museli pri predstavení uvedomiť? Ako ste sa pri tom cítili?

Transfer:

V akých situáciách si hovoríte alebo opakujete stále to isté a nepočúvate svojho kamaráta alebo spolužiaka.

42. HLÁSATEĽKA

Cieľ: Vedieť pohotovo reagovať na vzniknutú situáciu. Spoznať osobnosti s prosociálnym správaním.

Čas: 30 min.

Pomôcky: veľký hárok papiera alebo dataprojektor

Vlastná herná činnosť:

Vychovávateľ vopred pripraví text na veľký hárok papiera alebo ho môže deťom premietnuť cez dataprojektor. Obsahom textu môžu byť rôzne udalosti zo života triedy, školy, obce, alebo to môže byť profil osobnosti známej svojím prosociálnym konaním a podobne. Úlohou detí je prečítať text v role hlásateľky pri uvedení rôzneho typu programu:

- večerníček, detektívka, komédia
- mimoriadne vysielanie naliehavej správy polície,
- slávnostné otvorenie olympijských hier a pod.

Reflexia:

- Ako ste sa cítili v jednotlivých úlohách?
- Ktorá úloha bola pre vás najťažšia a prečo?
- Ako by ste si úlohu mohli uľahčiť?

Transfer:

Vedeli by ste povedať, v akých situáciách si ľudia pomáhajú vopred pripraveným textom.

43. FILMÁRI

Cieľ: Zapamätať si použité gestá, mimiku a pohyb. Uvedomiť si význam neverbálnej komunikácie.

Čas: 40 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Deti sa rozdelia na trojice alebo štvorice. Každá skupina si musí vymyslieť krátky príbeh a vytvoriť k nemu bodový scenár. Skupina predvedie pripravenú scénu ostatným deťom tak, že jeden zo skupiny predstavuje kameramana a ostatní sú účinkujúci – herci. Úlohou kameramana – filmára je dávať hercom pokyny otáčaním „kľuky“ kamery tak, že rýchlosťou mení tempo. Pohybuje kľukou dopredu, dozadu a podobne. Celý príbeh môžu herci podľa pokynov kameramana zahrať aj spätne (odzadu – dopredu). Účinkujúci sa musia pohybovať podľa pokynov filmára a čo najdôslednejšie dodržiavať jednotlivé časti scenára, ktoré vyjadrujú pohybom bez slov.

Námety: skok do vody a plávanie (plávajú pomaly, rýchlo, kolektívne športy – hokej, basketbal, veselé alebo komické príhody a pod.)

Reflexia:

- Ako sa vám na tvorbe príbehu spolupracovalo?
- Vedeli ste sa navzájom dohodnúť?
- Kto presadil svoj príbeh?
- Prečo ste si vybrali tento námet, prečo bol pre vás zaujímavý?
- V akých situáciách sa musíte správať podľa pokynov druhých?

Transfer:

Porozprávajte, aké príkazy a pokyny musíte najčastejšie dodržiavať doma a v škole.

44. VESMÍRNA REŠTAURÁCIA

Cieľ: Spoznať význam neverbálnej komunikácie, rozvíjať tvorivosť.

Čas: 30 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Vychovávateľ navodí atmosféru vesmírnej reštaurácie, kde sa stretávajú rôzne mimozemské civilizácie, ktoré sa dorozumievajú rôznou rečou. Určený hráč odíde za dvere a ostatné deti vytvoria 4-členné skupiny, ktoré sedia za imaginárnym stolom, jedia imaginárne jedlo a rozprávajú sa o tom, čo jedia. Deti medzi sebou hovoria dohodnutou slabikou, ktorá sa nachádza v názve jedla. Napríklad „konzumujú“ palacinky. Jedna skupina sa dohovára len slabikou **pa**, druhá skupina len slabikou **la**, tretia skupina slabikou **cin**, štvrtá skupina slabikou **ky** a podobne. Úlohou hráča, ktorý bol za dverami, je na základe počutého uhádnuť, aké jedlo návštevníci reštaurácie konzumujú.

Reflexia:

- Bolo náročné dohovárať sa len jednou slabikou?
- Čo bolo dôležité používať, aby vás spolužiak pochopil?
- Ako ste sa cítili v tejto hre?
- Vedeli ste sa navzájom dohodnúť?

Transfer:

Ako by ste sa správali, keby ste stretli cudzinca, ktorý by vám nerozumel.

45. PREDAVAČ KNÍH

Cieľ: Rozvíjať neverbálny prejav. Podporiť tvorivosť a fantáziu. Rozvíjať povedomie a príslušnosť k svojmu regiónu.

Čas: 20 min.

Pomôcky: rozprávkové knihy, nepriehľadná igelitová taška (môže byť aj vrečúško z látky)

Vlastná herná činnosť:

Jeden žiak predstavuje predavača kníh, ktorý prichádza ponúknuť ostatným zaujímavú knihu (z oblasti regiónu, dobrodružný alebo historický román, sci-fi a pod.). Knihu prinesie v igelitovej taške a položí ju na stôl. Predavač nerozpráva, môže odpovedať na otázky iba „áno“ alebo „nie“. Žiaci majú pomocou vhodne položených otázok zistiť, akú knihu im predavač ponúka. V kladení otázok sa vystriedajú všetci a ten, kto uhádne, ponúka ďalšiu knihu.

Reflexia:

- Bolo ťažké podľa otázok zistiť, aká kniha je v taške?
- Ako ste sa cítili v role predavača?
- Čo bolo pre vás príjemnejšie, byť predavačom alebo kupujúcim?
- Kto z vás mal pri hádaní knihy výhodu?
- Akú literatúru najradšej čítate?
- Vedeli by ste porozprávať o svojej obci, o svojom meste?

Transfer:

Prečítajte si knihu aj o vašom regióne, obci, meste a porozprávajte o nej spolužiakom.

46. DIAMANT

Ciel: Spoznať výhody spolupráce, spolupatričnosti, vcítiť sa do pocitov iných, ktorí potrebujú našu pomoc.

Čas: 60 min.

Pomôcky: kamienok

Vlastná hravá činnosť:

Túto silne pôsobivú emocionálnu hru sprevádza vedúci – dobrý rozprávač rozprávaním nasledovného príbehu:

V jednej krajine žili dobrí ľudia, ktorí nikdy nikomu neublížili. V ich susedstve sa však usídlili nepriatelia, ktorí im ich šťastie, dobrotu, obľúbenosť závideli a pripravili ich preto o zrak i reč. Ľudia sa v onej krajine zvolávajú len tónmi, neartikulovanými hlasovými zvukmi a pri styku sa dohovárajú hmatom. Raz medzi nich prišiel dobrý čarodejník a predpovedal im, že jedného dňa sa im vráti zrak i reč. Potrebujú však nájst čarovný diamant, ktorý sa stratil kdesi na lúkach. Diamant stačí priložiť na čelo a človek bude opäť vidieť a hovoriť.

Všetci hráči majú zatvorené oči, pohybujú sa voľne v priestore. Hra sa začína zvolávaním, vytvárajú sa menšie skupiny, tie sa spájajú s ďalšími, až vznikne jeden rad alebo kruh zo všetkých hráčov. Potom začínajú hľadať diamant – všetci na kolenách starostlivo prehmatávajú každý centimeter zeme. Vedúci položí zastupujúcu rekvizitu – kamienok na zem až v priebehu hry, najlepšie, ak ju dá do cesty jednému hráčovi, od ktorého sa dá očakávať úprimná reakcia. Na hľadanie treba dať hráčom toľko času, aby v nich narástlo napätie a silná motivácia kamienok skutočne nájst. Každý hráč, ktorý kamienok našiel, si ho priloží na čelo a otvorí oči s pocitom, že vidí prvýkrát v živote. Pritom však nesmie

zabúdať na druhých, nesmie si kamienok nechať len pre seba, musí ho dať ďalšiemu hráčovi. Pri dobrom predvedení vyžaduje hra pomerne dlhý čas. Po jej zaradení nemožno zaraďovať ďalšie hry. Nasleduje reflexia, v ktorej deti hovoria o svojich pocitoch, emocionálny zážitok býva veľmi silný. (Machková, 1992 s. 87-88)

Reflexia:

- Ako ste sa cítili v tejto hre?
- Snažili ste sa pomôcť svojmu kamarátovi, keď ste mali diamant?
- Čo bolo na tejto hre zaujímavé?
- V akých situáciách by si ľudia mali navzájom pomáhať?

Transfer:

Navrhni možnosti pomoci handicapovaným ľuďom.

47. SEMIENKO PREDSTAVIVOSTI

Cieľ: Rozvíjať fantáziu a originalitu myslenia.

Čas: 20 min.

Pomôcky: magnetofón

Vlastná herná činnosť:

Na začiatku hry deťom povieme, že budú predstavovať semienko ľubovoľnej rastlinky. Všetci sa schúlia na koberci do kľbka. Za sprievodu príjemnej hudby pantomimicky znázorňujú, čo učiteľ hovorí:

1. semienko kľíči, 2. vyrastá mu prvý lístok, 3. jemný vánok sa s ním pohráva, 4. rastlinka rastie a silnie, 5. rastlinka začína kvitnúť, 6. kvet odkvitá a tvorí sa plod, 7. ľudia plod oberajú, 8. začína fúkať studený vietor, 9. rastlinka vädne a schováva sa na zimu pod zem. Po skončení pantomímy sa porozprávame, ktorú rastlinku žiaci predstavovali.

Reflexia:

- Zhodnoťte túto aktivitu.
- Bolo ťažké predstaviť si to, čo ste mali znázorňovať? Zdôvodnite prečo.
- S čím ste mali najväčší problém?
- Aký ste mali pocit pri kľčení semienka?
- Akú činnosť alebo dej by ste dokázali pantomimicky stvárniť?

Transfer:

Kde by ste mohli využiť pantomímu?

48. OBRAZ PROSTREDIA

Ciel: Rozvíjať fantáziu a pozorovacie schopnosti. Naučiť sa vnímať rozdiely prostredí.

Čas: 25 min.

Pomôcky: magnetofón

Vlastná herná činnosť:

Žiaci sa pohybujú po triede za sprievodu hudby. Učiteľ tlesknutím hudbu preruší. Žiakom oznámi, že sa nachádzajú napr. v divadle, na pláži, v pivnici, v kúpeľni, v kuchyni, alebo vo výklade módného salónu. Každý žiak sa hneď mlčky „premení“ na nejakú vec (prípadne osobu), ktorá do daného prostredia patrí. Hru opakujeme 4 – 5-krát. Po učiteľovi môžu prevziať iniciatívu vo vedení hry starší žiaci.

Reflexia:

- Ako ste sa cítili pri tejto aktivite?
- Ktorá predstava prostredia bola pre vás najťažšia?
- Ktoré prostredie sa vám najľahšie stvárňovalo?
- Bolo pre vás ťažšie znázorňovať veci alebo osoby?
- Čo by ste do aktivity ešte doplnili?

Transfer: Kde v živote využijete skúsenosti z tejto aktivity?

49. POMIEŠANÉ ROZPRÁVKOVÉ POSTAVY

Ciel: Naučiť sa ovládať a dokázať prekonávať prekážky. Rozvíjať predstavivosť a fantáziu. Vedieť pochopiť rôzne životné situácie a vedieť si správne vybrať postavu, ktorá je pre nás pozitívnym vzorom.

Čas: 35 min.

Pomôcky: zelené kartičky s rozprávkovými postavami, červené kartičky s názvami rozprávok

Vlastná herná činnosť:

Žiakov rozdelíme na skupiny po 5 – 6 hráčov. Každý v skupine si vylosuje jednu zelenú kartičku s rozprávkovou postavou. Kapitán z každej skupiny ešte vylosuje názov rozprávky uvedený na červenej kartičke. Úlohou všetkých je zahrať danú rozprávku s postavami, ktoré si vylosovali. Všetci členovia skupiny musia zvoliť takú stratégiu, aby do rozprávky včlenili aj tie rozprávkové postavy, ktoré v nej inak nevystupujú. Na záver sa postupne prezentujú jednotlivé skupiny krátkym divadelným predstavením.

Reflexia:

- Zhodnoťte túto aktivitu a spoluprácu členov vašej skupiny.
- Bolo ťažké vymyslieť príbeh s rôznymi rozprávkovými bytosťami?
- Dokázali ste si predstaviť postavu, ktorú ste hrali?
- Ktorá z rozprávkových postáv je pozitívnym vzorom a ktorá naopak pôsobí negatívne – predstavuje „zlo“, nad ktorým musí „dobro“ zvíťaziť?
- Vyberte skupinu, ktorá podľa vás najlepšie zvládla úlohu. Zdôvodnite prečo.

Transfer:

Akou rozprávkovou bytosťou by ste chceli byť a prečo? Kde v živote využijete skúsenosti z tejto aktivity?

50. ČO BY SI BOL, KEBY SI BOL

Cieľ: Identifikovať svoje vlastnosti.

Čas: 30 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Deti sedia v kruhu a vychovávateľ sa ich postupne pýta:

„Čo by si bol, keby si bol... (napr.: nejaký predmet, zviera, strom, kvet, osoba)?“

Hráč po premyslení odpovie, akým predmetom, zvieratom, stromom, kvetom alebo osobou by mohol byť, ktoré z týchto prirovnaní ho najlepšie vystihuje.

(Napríklad: „Čo by si bol, keby si bol domom?“ Možné odpovede: vežiak, chalupa a pod., „Čo by si bol, keby si bol kvetom?“ Možné odpovede: fialka, ruža, bodliak a pod., „Čo by si bol, keby si bol zvieratom?“ Možné odpovede:

pes, slon, kôň a pod.)

Ďalšie námety na otázky:

- Čo by si bol, keby si bol ovocím?
- Čo by si bol, keby si bol autom?“
- Čo by si bol, keby si bol kameňom?“
- Kým by si bol, keby si bol hercom spevákom, politikom a pod.?”
- Čo by si bol, keby si nápojom?“

Odpovedá ten hráč, na ktorého sa vychovávateľ s otázkou obráti.

Variant:

Deti sedia v kruhu, jeden z hráčov, ktorý bude hádať, pôjde za dvere. Vychovávateľ určí jedno dieťa, ktoré musí hádajúci hráč pomocou otázok (uvedených

v predchádzajúcej časti) identifikovať. Ten, na koho sa hádajúci s otázkou obráti, by mal uviesť čo najvýstižnejšiu odpoveď. Na základe viacerých odpovedí detí si hádajúci vyprofiluje, o ktoré dieťa ide.

Vychovávateľ musí deťom veľmi podrobne vysvetliť postup hry, je ťažká na pochopenie, ale po prekonaní nejasností, ju deti veľmi rady hrajú. Odporúčame, aby vychovávateľ hráčov upozornil, aby nesústredovali pozornosť na dieťa, ktoré má hádajúci uhádnuť.

Reflexia:

- Bola táto hra ťažká?
- Ako sa vám darili prirovnania?
- Prečo ste zvolili jednotlivé typy predmetov, druhy zvierat, kvetov a pod.
- Ktorý spolužiak sa vám hádal najľahšie, prečo?
- Ktorého spolužiaka sa vám nepodarilo vôbec uhádnuť?

Transfer:

Skúste si vymyslieť prirovnania pre členov vašej rodiny.

51. ISKRIČKA

Cieľ: Naučiť sa vyjadriť pozitívne želanie.

Čas: 15 min.

Pomôcky: žiadne

Vlastná herná činnosť:

Učiteľ vysvetlí žiakom, že rovnako ako z malej iskričky môže vzbĺknuť veľký plameň, môže takáto iskrička, ktorú si teraz navzájom odovzdajú, zapáliť plamienok lásky v ich srdiečkach alebo splniť želanie. Podmienkou je dodržať nasledujúce pravidlá:

V kruhu sa všetci chytíme za ruky tak, že pravú ruku prekrížime nad ľavou rukou. Tento postup treba bezpodmienečne dodržať, lebo inak sa iskrička nevydarí. Skôr ako si žiaci takto pochytaní za ruky zatvoria oči, učiteľ určí jedného, ktorý odovzdá iskričku. Odovzdať iskričku znamená, že určený žiak stisne svojmu susedovi vľavo ruku. Iskrička takto putuje od žiaka k žiakovi, pričom majú všetci stále zatvorené oči. Žiak, ktorý iskričku poslal, má oči otvorené a sleduje, či spolužiaci posielajú iskričku správne. Ak boli všetky podmienky splnené, iskrička sa vráti k svojmu vysielateľovi, ktorý povie: „Dostal som iskričku“, čím upozorní žiakov, že môžu otvoriť oči. Potom vysloví želanie, pranie alebo poďakovanie určené všetkým zúčastneným žiakom. Želanie sa

splní iba pod podmienkou, ak sa žiakom podarí rozplieť kruh bez toho, aby si navzájom pustili ruky. Žiaci sa otočia popod pravú ruku tak, že ju zdvihnú hore, otáčajú sa chrbtom do kruhu. Ak sa im rozpletenie podarí, ich želanie sa splní. Po tejto aktivite nenasleduje reflexia, lebo silný zážitok z aktivity potrebujú žiaci prežiť v tichosti.

Poznámka: Aktivitu je vhodné zaradiť na koniec vyučovacej hodiny, prípadne pred odchodom na prázdniny a podobne.

Zoznam bibliografických odkazov

BRATSKÁ, M. 2003. *Prednosti a úskalia komunikácie alebo ako komunikovať*. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum mesta Bratislavy, 2003. ISBN 80-7164-353-X.

BRHELOVÁ, V. 2009. *Tvorba výchovných programov v školských zariadeniach*. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2009.

BUJANOVSKÁ, O., LÍŠKOVÁ, E., MATÚŠKOVÁ, R. 2008. *Zásobník aktivít etickej výchovy pre I. stupeň ZŠ – 1. časť*. 2. doplnené vydanie. Bratislava : Metodické centrum. 2008. ISBN 978-80-7164-447-7.

DUBEŇOVÁ, E., LÍŠKOVÁ, E., MATÚŠKOVÁ, R. 2007. *Zásobník aktivít etickej výchovy pre I. stupeň ZŠ – 2. časť*. 1. vydanie. Bratislava : Metodické centrum, 2007. ISBN 978-80-7164-401-3.

ERKERT, A. 2004. *Hry pro usměrňování agresivity*, 1. vyd. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-938-0.

IVANOVÁ, E., KOPINOVÁ, L., LÍŠKOVÁ, E. 2005. *Etická výchova v 2. ročníku základnej školy*. Metodická príručka pre učiteľov. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, 2005. ISBN 80-8052-233-2.

IVANOVÁ, E., KOPINOVÁ, L., LÍŠKOVÁ, E. 2005. *Etická výchova pre 1. ročník základných škôl. Pracovné listy*. 1. vyd. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s. r. o., 2005. ISBN 80-10-00824-9.

KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. (eds.). 2001. *Predškolská a elementárna pedagogika*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.

KOSOVÁ, B. 1996. *Humanizačné premeny výchovy a vzdelávania na I. stupni ZŠ*. Banská Bystrica : Metodické centrum, 1996. ISBN 80-8041-111-5.

KOLEKTÍV AUTOROV. 1982. *Filozofický slovník*. Bratislava : Vydavateľstvo Pravda, 1982.

KOLEKTÍV AUTOROV. 1984. *Pedagogická encyklopédia Slovenska. I. zväzok*. Bratislava : Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1984.

- KOLEKTÍV AUTOROV. 1985. *Pedagogická encyklopédia Slovenska. II. zväzok*. Bratislava : Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1985.
- LENCZ, L., KRÍŽOVÁ, O. 1993. *Metodický materiál k predmetu etická výchova*. Bratislava : Metodické centrum v Bratislave, 1993. ISBN 80-85185-34-2.
- LENCZ, L. 1996. *Metódy etickej výchovy*. Bratislava : Metodické centrum v Bratislave, 1996. ISBN 80-88796-23-7.
- LENCZ, L. 1992. *Pedagogika etickej výchovy. Výchova k prosociálnosti*. Bratislava : Metodické centrum v Bratislave, 1992. ISBN 80-85185-13-x.
- MACHKOVÁ, E. 1992. *Zásobník dramatických hier, cvičení a improvizácií*. Bratislava : Národné osvetové centrum, 1992. ISBN 80-7121-016-1.
- NELEŠOVÁ, A. 2004. *Jak se děti učí hrou*, 1. vydanie. Praha : Grada, 2004. ISBN 80-247-0815-9.
- OLIVAR, R. R. 1992. *Etická výchova*. Bratislava : Orbis Pictus Istropolitana, 1992. ISBN 80-7158-001-5.
- PÁLENÍK, L., SOLÁROVÁ, E., ŠTEFANOVIČ, J. 1995. *Vybrané kapitoly zo psychológie (pre učiteľov etickej výchovy)*. Bratislava : Metodické centrum ,1995. ISBN 80-85185-95-4.
- PORTMANOVÁ, R. 2004. *Hry pro tvořivé myšlení*, 1. vydanie. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-876-7.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. 2001. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, s. r. o., 2001. ISBN 80-7178-579-2.
- ŠIMANOVSKÝ, Z., ŠIMANOVSKÁ, B. 2005. *Hry pro rozvoj zdravé osobnosti*. 1. vydanie. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-024-0.
- ZAPLETAL, M. 1988. *Velká encyklopedie her. Hry v městě a na vsi*. 1. vydanie. Praha : Olympia, 1988. ISBN 27-035-88.
- VOPEL, W. KLAUS. 2008. *Skupinové hry pro život 2*. Praha : Portál, 2008. ISBN-80-7367-352-9.
- ZELINA, M. 2002. *Aktivizácia a motivácia žiakov na vyučovaní*. Banská Bystrica : Metodické centrum, 2002. ISBN 80-8041-414.

KRÍŽOVÁ, O., PODMANICKÝ, I. 2011. *ŠVP – etická výchova, príloha ISCED 1*. [online]. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2011. [cit. 20-02-2012]. Dostupné na internete: <http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/1stzs/isced1/vzdelavacie_oblasti/eticka_vychova_isced1.pdf>.